

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014-2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Věra Hrdinová

Příčiny a projevy rizikového chování žáků

s poruchami chování na 2. stupni ZŠ

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Alice Bosáková

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2014-2017

BACHELOR THESIS

Věra Hrdinová

**Causes and presentations of risky behaviour of pupils with
behavioral disorders at secondary school**

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Alice Bosáková

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 2. února 2017

Věra Hrdinová

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Alici Bosákové za odborné vedení, vstřícný přístup, cenné rady a připomínky, které mi poskytovala v průběhu zpracování této práce. Děkuji také všem ochotným respondentům za spolupráci při získávání údajů pro výzkumnou část práce.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá problematikou rizikového chování žáků v základní škole se zaměřením na šikanu, agresivní a závislostní chování a záškoláctví. Popisuje možné příčiny vzniku nežádoucího chování, věnuje se vlivu rodiny, výchovných stylů a sociálních skupin a jejich působení na chování dětí. Praktická část na základě dotazníkového šetření podává informace o nejčastějších projevech rizikového chování žáků a jejich příčinách na druhém stupni konkrétní základní školy.

Klíčová slova

Agresivní chování, poruchy chování, příčiny rizikového chování, rodinná výchova, šikana, vliv sociální skupiny, záškoláctví.

Annotation

This Bachelor Thesis deals – within its theoretical part – with the issue of risky behaviour of students at elementary school with a focus on bullying, aggressive and addictive behavior and truancy. It describes possible causes of undesirable behaviour and deals with the impact of family, educational styles, social groups and their influence on children's behaviour. The practical part of the thesis provides information on the most frequented presentations of risky behaviour of pupils and their origins on a second grade of elementary school.

Keywords

Aggressive behavior, behavioral disorders, bullying, causes of risky behaviour, family education, influence of social group, truancy.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA PORUCH CHOVÁNÍ.....	9
1.1 Typy poruch chování:	10
1.2 Vybrané projevy neagresivního chování.....	12
1.3 Prevalence rizikového chování.....	17
1.4 Vybrané projevy agresivního chování	18
2 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ.....	26
2.1 Rodina	26
2.2 Traumatické události.....	28
2.3 Vrstevnické skupiny	30
2.4 Škola	31
PRAKTICKÁ ČÁST	33
3 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ.....	33
3.1 Cíl výzkumu a stanovení hypotéz.....	33
3.2 Metody a techniky výzkumu	35
3.3 Popis výzkumného vzorku	36
3.4 Výsledky dotazníkového šetření.....	38
3.5 Ověření hypotéz.....	48
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	53
SEZNAM GRAFŮ.....	55
SEZNAM PŘÍLOH	56

ÚVOD

S nejrůznějšími projevy rizikového chování se ve školském prostředí setkáváme téměř každý den. Rizikové chování a zejména prevence tohoto chování patří mezi velice aktuální a často diskutovaná témata. Projevy šikany, porušování školního řádu, záškoláctví, drzé chování, a se stále častěji projevuje u mladších dětí a ve většině případů se děti nevymezují jen v jediném rizikovém jevu, ale zpravidla kombinují několik typů projevů nežádoucího chování.

Nevhodné chování učitelům znesnadňuje dosažení požadovaných výsledků vzdělávání. V některých případech se řešení výchovných problémů při vyučování věnuje více času, než samotné výuce. Žáci, kteří jsou agresivní a drzí narušují klima třídy, svým chováním negativně ovlivňují ostatní děti, které nemají v rodině přirozený vzor autority, a tak jej nahrazují příkladem ze svého okolí, nejčastěji z vrstevnické skupiny.

Cílem této práce je pomocí dotazníkového šetření zmapovat výskyt rizikového chování žáků naší školy a získané poznatky využít pro realizaci snižování výskytu projevů rizikového chování. S výsledky a se strategií prevence seznámit nejen žáky a pedagogy, ale zejména rodiče a společně s nimi usilovat o zlepšování školní úspěšnosti žáků. Posílením spolupráce rodiny a školy předcházet výskytu rizikového chování dětí, společně dbát o bezpečné prostředí školy při zachování současné přátelské atmosféry, a tím udržet tradičně dobrou pověst naší školy mezi veřejností.

V teoretické části se práce věnuje definici pojmu poruchy chování, popisuje vybrané projevy rizikového chování, uvádí teorie příčin jejich vzniku a zaměřuje se na faktory, které rizikové chování ovlivňují.

Průzkumem se zabývá druhá část práce, která pomocí metody dotazníkového šetření zjišťuje a popisuje nejčastěji se vyskytující projevy rizikového chování na 2. stupni konkrétní školy. Zkoumá souvislosti výskytu rizikového chování s rodinným zázemím, se zájmem rodičů o školní výsledky, a zda jejich zájem roste s dosaženým vzděláním. Zjišťuje a porovnává výskyt záškoláctví v rodinách úplných a neúplných a zabývá se otázkou, zda se závislostní chování vyskytuje více u chlapců nebo dívek a zda se vyskytuje v menší míře u dětí, které pravidelně navštěvují zájmové kroužky.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA PORUCH CHOVÁNÍ

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy definuje pojem rizikové chování jako „vzorové chování, v jejichž důsledku může docházet k prokazatelnému nárůstu výchovně vzdělávacích, zdravotních a sociálních a dalších rizik pro jedince nebo společnost“¹.

Poruchy chování, jak je popisuje Vágnerová, jsou odchylky v oblasti socializace, při kterých jedinec odmítá respektovat pravidla sociálních norem platných ve společnosti, a která zároveň odpovídají jeho rozumovým schopnostem a věku. Jedinec musí normy nejenom znát a chápat podstatu pravidel a jejich význam, ale je důležité, aby se jimi také řídil, a to i tehdy, nebude-li nikým kontrolován. K dodržování norem by měl být jedinec, veden v rodině, později by měl být schopen normy dodržovat sám.

Jako poruchu chování nelze hodnotit jednání mentálně postiženého jedince, který není schopen podstatu normy chápat. Podobně nelze jako poruchu chování vnímat jednání příslušníka jiné sociokulturní skupiny, ve které platí jiné normy.

Častým projevem poruch chování bývá podle Vágnerové omezená schopnost jedince navázat a udržet fungující vztahy s lidmi, odmítání pořádku a tradičních modelů vztahů mezi lidmi. Jedinec je zaměřen na uspokojování svých vlastních potřeb a má nedostatečně rozvinuté sebevědomí a sebekritiku a proto, při chování, kterým porušuje normy, nepocítuje vinu.²

Mezinárodní klasifikační systém (MKN-10,1992) označuje za poruchové takové chování dětí a dospívajících, které se projevuje agresí k lidem a zvířatům, ničením majetku, podvody, krádežemi, záškoláctvím, útekem a touláním. Podle Vágnerové jedinec své chování považuje za správné a necítí vinu za porušování norem. Při svém

---

¹ MŠMT. *Prioritní oblasti primární prevence*. 2012

² VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. s. 715-716.

jednání preferuje vlastní pravidla chování a ta směřují převážně k uspokojování jeho vlastních potřeb. O poruše chování hovoříme až v období adolescence a to jen tehdy, pokud jedinec normy chápe, ale nerespektuje. Zpravidla do poruch chování nezahrnujeme takové projevy u mladších dětí, které mívají pouze přechodný charakter a projevují se neposlušností.³

Autoři Hartl a Hartlová popisují poruchu chování jako opakované disociální a agresivní chování, která bývají zapříčiněna nepříznivým rodinným prostředím a vyskytující se častěji u chlapců. Mezi projevy, které bývají typické pro tuto poruchu, autoři uvádějí rvačky, tyranizování slabších jedinců, agresivní chování k lidem a zvířatům.

Dále autoři uvádějí krádeže a závažné ničení majetku, opakované záškoláctví a časté výbuchy zlosti.⁴

1.1 TYPY PORUCH CHOVÁNÍ:

Poruchy chování podle normy, která bývá porušována

Nerespektování sociálních norem se hodnotí jako porucha chování, které Vágnerová utřídila do čtyř kategorií poruch chování.

Do první kategorie poruch chování, které nerespektují školní řád, řadí především záškoláctví, neomluvené hodiny a neplnění školních povinností spojených s nedostatečným prospěchem.

Druhou kategorií poruch je nevhodné chování ke spolužákům, do které řadíme vulgární vyjadřování, vysmívání se, urážení spolužáků, chování, při kterém jedinec spolužáky ignoruje, chování s projevy ponižování a šikany, krádeže a rvačky.

Třetí skupina zahrnuje nevhodné chování k vyučujícím, mezi které patří zejména nerespektování vyučujících, drzé chování, odmítání, lhaní a podvádění.

Čtvrtou skupinu charakterizuje narušené chování ve vztahu k majetku školy, při kterém dochází k ničení věcí a k vandalismu.⁵

---

³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. s.144.

⁴ HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. s. 426.

Poruchy chování podle stupně společenské závažnosti

Disociální chování je nespolečenské jednání. Slomek takovéto chování popisuje jako chování nepřizpůsobivé, avšak bez výrazných projevů nenávisti. Disociální chování mívá přechodný ráz, a bývá zpravidla zvládnutelné vhodným pedagogickým postupem. Zmiňované projevy bývají charakteristické pro určitá období vývoje jedince, zejména po zahájení povinné školní docházky nebo později v pubertě a vyznačují se porušováním školního řádu, vzdorovitostí, neposlušností a lhaním

Asociální chování je autorem charakterizováno jako jednání, které je v rozporu se společenskou morálkou a danými normami. U jedince v důsledku nižšího sociálního citění dochází k jednání, kterým škodí převážně sobě. Důsledkem asociálního chování bývá špatný prospěch a častým rizikem jsou kontakty s rizikovými skupinami. Projevy chování mívají, na rozdíl od disociálního chování, trvalejší charakter, často se stupňují a opakují. Radíme mezi ně lhaní, krádeže, záškoláctví, alkoholismus, tabakismus, toxokomanií, gamblerství, sebepoškozování.

Antisociální chování popisuje Slomek jako protispolečenské jednání. Jedinec svým chováním poškozuje sebe i okolí, ohrožuje společnost, majetek, hodnoty i životy, včetně svého. Do této kategorie řadíme veškerou trestnou činnost. Při antisociálním chování často dochází k recidivě.⁶

Delikventní chování je kvalifikováno jako porušování právních norem dané společnosti u dětí do 15 let, které nejsou trestně odpovědné. Jde o činy a chování, které by v případě dospělé osoby byly hodnoceny jako trestný čin.⁷

---

⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. s. 160 - 161.

⁶ SLOMEK, Zdeněk. *Etopedie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. s. 19-20.

⁷ SLOMEK, Zdeněk. *Etopedie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. s. 9.
ISBN 978- 80-86723-84-6.

1.2 VYBRANÉ PROJEVY NEAGRESIVNÍHO CHOVÁNÍ

Neagresivní chování je takové jednání, kterým jedinec porušuje sociální normy. Při svém chování škodí především sám sobě, ale neporušuje práva jiných lidí. Mezi rizikové chování neagresivní povahy, které se nejčastěji vyskytuje ve školách, řadíme záškoláctví, neplnění školních povinností, nerespektování školního řádu, drzé chování k dospělým osobám, lhaní, podvádění, útěky a toulání.

- **Krádeže**

Krádež je dle Vágnerové záměrné jednání, při kterém dochází k porušování práv jiných osob nebo společnosti. O krádeži mluvíme, pokud je jedinec schopen vnímat rozdíl mezi vlastními a cizími věcmi, pokud chápe danou normu chování, která tento odlišný vztah vymezuje a rozumí pojmu vlastnictví.

V některých sociálních skupinách nemusí být krádež považována za závažný přestupek a mnohdy bývá i tolerována. Méně závažné bývají neplánované krádeže mladších dětí, jejichž impulsem je potřeba vlastnit určitou věc. Mnohem závažnějším projevem jsou plánované a předem promyšlené krádeže vyskytující se u dětí staršího školního věku nebo krádeže spojené s násilím. Nejzávažnějším projevem jsou podle autorky krádeže v partě, které jsou prováděné opakovaně.

Motivací ke krádeži může být potřeba uspokojit základní potřeby při selhávání rodiny, touha dosáhnout uznání mezi vrstevníky, snaha se vyrovnat ostatním. Za významné pokládá Vágnerová přijetí asociálního chování za normu, podle které jedinec krade z povinnosti a očekává ocenění.⁸

Podle Slomka je důležité se zabývat následujícími kritérii – kde dítě krade, zda pouze doma, v obchodě nebo pouze ve škole. Je třeba také posoudit, zda jde o mladší dítě, které krade neplánovaně, a tím uspokojuje nezvládnutelnou touhu vlastnit určitou věc.

Jedná-li se o starší dítě, které má krádež předem promyšlenou, nebo jedince, který krade s partou, bývá tento problém mnohem závažnější, zejména, čím je dítě mladší.

---

⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. s. 167-169.

Autor se dále zabývá cílem krádeže. Výjimečně může motivem krádeže být uspokojení základních potřeb dítěte, které strádá. Častěji však jedinec krade pro druhé s cílem se prosadit, nebo krade pro sebe, aby získalo věc, kterou jinak nedokáže získat. V případě krádeže pro partu, může být jednání hodnoceno jako povinná činnost, která vychází z platných norem skupiny.⁹

- **Podvádění**

Podvádění bývá žáky tolerováno a často podporováno. Jedná se o chování, které porušuje normy školy a nerespektuje autoritu učitelů. Podvádění mívá často charakter zkratkovitého jednání u dětí s nadměrnou obavou ze špatných školních výsledků a projevuje se také u dětí s nedostatkem sebevědomí.

Podvodné chování může být také projevem zažitého a opakovaného jednání u jedinců se snahou uspět i za cenu nepoctivého jednání. Vědomé a opakované jednání bez pocitu viny hodnotíme jako poruchu chování.

- **Lhaní**

Lhaní bývá považováno za jednu z možností, jak se vyhnout nepříjemné situaci nebo potížím, které dítě neumí řešit jinak. Vágnerová píše, že typickým znakem lži je úmysl a fakt, že dítě dobře ví, že nemluví pravdu, a také ví, že lhát není správné.

Cílem lhaní může být také strach z trestu nebo hněvu. V tomto případě hovoříme o snaze se ochránit, o obraně v situaci, kterou dítě neumí jinak řešit.

Jinou kategorií lhaní je svádění viny na jinou osobu, poutání pozornosti na sebe nebo získávání určité nezasloužené výhody, případně ubližování někomu druhému. V těchto případech se projevuje egoismus a další negativní vlastnosti osobnosti, například bezohlednost, sobeckost a osobní prospěch.

---

⁹ SLOMEK, Zdeněk. *Etopedie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. s. 23. ISBN 978- 80-86723-84-6.

Autorka dále uvádí, že při posuzování lhaní je třeba brát v úvahu, kde a komu dítě lže, četnost a zejména účel lhaní.¹⁰ Stejného názoru je Slomek, který píše, že se s pravou lží setkáváme až u dětí školního věku. Pokud u lži chybí účel, nejedná se o poruchu chování.¹¹

Podle Matějčka lhaní zasahuje převážně rodinu a často se velmi silně dotýká rodičů, kteří ji chápou jako projev nedůvěry. Přitom právě oni často svým neústupným chováním neumožní dítěti, aby lež uvedlo včas na pravou míru.¹²

- **Záškoláctví**

Záškoláctvím bývá označován přestupek žáka, který se úmyslně vyhýbá návštěvě školy. Jedná se o úmyslné zanedbávání povinné školní docházky, a tím porušování školní normy.

Důvodem záškoláctví, podle Vágnerové, může být obranné jednání. Jedinec se snaží vyhnout nepříjemnostem, má obavy ze zkoušení nebo prospěchového selhání, může mít strach ze srovnávání s úspěšnějšími spolužáky. Důležitou roli zde sehrávají nepřiměřené nároky a požadavky rodičů i vyučujících, případně očekávaná reakce rodičů na špatnou známku. Ve většině případů je záškoláctví reakcí na obavu z nesplněných školních povinností. Důvodem k záškoláctví bývá také negativní vztah jedince ke škole a nezájem o výuku. Častou příčinou opakovaného záškoláctví bývá odlišný socializační vývoj dítěte, neschopnost nebo neochota respektovat autority a základní povinnosti.

Většinou se, podle autorky, jedná o děti dysfunkčních rodin, které nemají vytvořeny pevné vztahy k hodnotám a normám.¹³ Podle Slomka je třeba záškoláctví posuzovat

---

¹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. s. 161.

¹¹ SLOMEK, Zdeněk. *Etopedie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. s. 22. ISBN 978- 80-86723-84-6.

¹² MATĚJČEK, Zdeněk a KLÉGROVÁ, Jarmila. *Praxe dětského psychologického poradenství*. Vyd. 2., aktualiz. a upr., V Portálu 1. 2011. s. 300-301.

¹³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. s. 161 -163.

jako signál nevyřešeného problému jedince a jeho příčiny hledat v osobnosti dítěte, v rodině a ve škole.¹⁴

Mezi závažné důvody záškoláctví řadíme školní fobii a strach ze šikany. V tomto případě jej však nelze hodnotit jako poruchu chování.

Kyriacou rozlišuje následující kategorie záškoláctví:

- **pravé záškoláctví** – žák do školy nechodí, ale rodiče si myslí opak,
- **záškoláctví s vědomím rodičů** – dítě místo školy pomáhá rodičům s hlídáním sourozence nebo pracuje pro rodinnou firmu, v jiném případě rodič nezvládá výchovu a není schopen zajistit docházku dítěte do školy,
- **útěky ze školy** – žáci do školy přijdou, po zapsání přítomnosti školu na několik hodin opustí,
- **záškoláctví s klamáním rodičů** – děti předstírají před rodičem zdravotní obtíže, pro které jsou řádně omluveny, dny tráví doma nebo ve společnosti podobně „nemocných“ kamarádů, rodiče jsou klamáni,
- **odmítání školy** – děti nechodí do školy pro psychické obtíže, např. v důsledku problémů ve škole souvisejících s obtížností učiva, při strachu ze šikany, či výskytu školní fobie nebo deprese.¹⁵

• **Závislostní chování**

Hlavním rysem návykového chování je silná touha jednat způsobem přinášejícím krátkodobé uspokojení a uvolnění a potíže v sebeovládání. Jedinec opakovaně prožívá pocit nutkání, podlehnutí a nedokáže zejména ve stresových situacích ovládnout své chování. Takovéto jednání bývá spojeno s vnitřním napětím a potřebou nových

---

¹⁴ SLOMEK, Zdeněk. *Etopedie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. s. 22. ISBN 978- 80-86723-84-6.

¹⁵ KYRIACOU, C. In: MŠMT. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže*. (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28). [online]. © 2013-2015 [cit. 2015-11-5]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

podnětů.¹⁶ Ochota či touha zkusit návykovou látku je často atraktivní tím, že je zakazována.

Dle Vágnerové se děti rády ztotožňují s negativními vzory a přitahuje je to, co je všeobecně nežádoucí. Nuda, nejistota, zvědavost a touha dokázat ostatním svou nezávislost na autoritách, přílišné moralizování dospělých jsou nejčastějšími impulsy k experimentu s návykovou látkou, kterou nejčastěji poskytnou vrstevníci.¹⁷

- *Návykové chování* ve vztahu k počítačovým hrám a chatování se projevuje zejména zanedbáváním školy, zaostáváním v sociálních dovednostech, přijímáním agresivního chování za standard. Návykové chování přináší také problémy ve zdravém vývoji pohybového aparátu.¹⁸ Hlavními projevy bývá zhoršení prospěchu, chování, ztráta kamarádů, běžných zájmů a častá únava.
- *Průchozí drogy* označuje Nešpor za předstupně k užívání jiných mnohem nebezpečnějších drog a řadí sem marihuanu, alkohol a tabák. Narůstající konzumace alkoholu a tabáku může být signálem k přechodu na jiné drogy.¹⁹ Dle autora se u dětí vytváří rychlejší závislost na návykových látkách a vzhledem k nižší toleranci a tendenci k riskování může docházet častěji k těžkým otravám.
- *Konzumace alkoholu* je dnes společností schvalována a podceňována. Provází veškeré rodinné tradice, často za aktivní účasti dětí, stává se součástí společenského života a jakýmsi symbolem dospělosti. Konzumací alkoholu rodina zásadně ovlivňuje vývoj osobnosti dítěte, protože alkohol se stal nejrozšířenější, nejčastěji užívanou a velmi tolerovanou psychoaktivní látkou, přestože se všeobecně ví, že nadměrná konzumace má jednoznačně negativní dopady na zdraví lidí. Jedinec odmítající alkohol na sebe v dnešní době upoutává zvýšenou pozornost okolí.

---

¹⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. s. 533.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. s. 510.

¹⁸ NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000. s. 36. ISBN 80-7178-432-X.

¹⁹ NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000. s. 54. ISBN 80-7178-432-X

Konzumací alkoholu je uvolňováno psychické napětí, narůstá sebejistota a zlepšuje se nálada. Alkohol ovlivňuje naše psychické prožívání a vyvolává tělesnou i psychickou závislost. Lidé pijí alkohol proto, aby zahnali nepříjemné vzpomínky, aby se zbavili duševních a fyzických bolestí, a tak zapomněli na každodenní problémy. Alkohol je konzumován pro své psychotropní účinky a jeho opakovaným užíváním se vytvoří psychická závislost, při které k dosažení stejného výsledku musí jedinec zvyšovat množství. Častým užíváním se jedinec stává závislým a zejména děti jsou ohroženy abstinenčními příznaky a intoxikací z předávkování.

Odolat tlaku vrstevnické skupiny je pro děti velice obtížné, protože touží někam patřit a získat identitu nezávislou na rodičích. Každá sociální skupina má své postoje a hodnoty, které vyznává a slouží tak dětem s nízkým stupněm sebevědomí k vytváření jejich vlastní identity a posilování sebevědomí. Dítě, které se přestane ztotožňovat s postoji a normami skupiny, bývá často pod hrozbou vyloučení nuceno daná pravidla chování dodržovat.²⁰

1.3 PREVALENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Z poznatků o zdravotně rizikovém chování z mezinárodního šetření Evropské studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) vyplývají znepokojující informace, které ukazují, že chování žáků devátých ročníků základních škol v České republice je rizikovější, než v jiných evropských zemích. Projekt ESPAD – Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) je celoevropskou sondou zjišťující rozsah užívání návykových látek dětí staršího školního věku. Projekt se zaměřuje na užívání nelegálních návykových látek, kouření cigaret, konzumaci alkoholu.

Poslední šetření bylo uskutečněno v roce 2011 a výsledky ukazují, že v České republice je, i přes legislativní opatření, velmi snadná dostupnost tabákových a alkoholických výrobků a velmi nízká je míra vnímání zdravotních rizik, které konzumace návykových

---

²⁰ PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení*. 2., rozš. vyd. Praha: G plus G, 1999. s. 147-149. Zde a nyní. ISBN 80-86103-21-8.

látek přináší. Přestože alkohol a cigarety řadíme mezi legální návykové látky, posuzujeme-li jejich užívání u žáků ve věku do patnácti let, můžeme je nazývat nelegálními.

V tomto šetření uvedlo 14 procent žáků, že kouří denně, nadměrnou konzumaci alkoholu uvedlo 34 procent žáků. Z šetření je patrné, že mnohem větší výskyt rizikového chování byl pozorován u dětí s negativně hodnoceným vztahem k rodičům. Více, než polovina dětí s negativním vztahem k matce nebo otci, uvedla denní kouření a téměř 70 procent respondentů s negativním vztahem alespoň k jednomu z rodičů uvedlo nadměrnou konzumaci alkoholu. Užívání marihuany uvedlo 63 procent dotázaných respondentů s negativním vztahem k rodiči.

Hlavním předpokladem pro vznik rizikového chování se jeví chování rodičů. V rodinách kuřáků roste také tolerance k užívání marihuany. V rodinách matek – kuřaček uvedlo kouření marihuany 40 procent dotázaných. 70 procent respondentů, kteří uvedli nadměrnou konzumaci alkoholu, pocházejí z rodin, ve kterých rodiče denně konzumují lihoviny. Výsledky také potvrzují, že harmonické rodinné prostředí úplné rodiny snižuje riziko užívání návykových látek. Zajímavým zjištěním je také nižší výskyt u žáků s náročnější formou studia a vyšší výskyt v rodinách s lepší ekonomickou situací.²¹

1.4 VYBRANÉ PROJEVY AGRESIVNÍHO CHOVÁNÍ

Agresivní chování je chápáno jako nepřiměřený prostředek k získání či dosažení nějakého cíle nebo pocitu vlastní moci a uspokojení z utrpení oběti. Takovéto chování bývá doprovázeno násilným omezováním práv druhých osob a má násilnou podobu. Řadíme sem veškeré chování, při kterém je agrese namířena proti osobám, zvířatům a věcem. Mezi projevy agresivního chování řadíme rvačky, vandalismus, šikanu, nebo krádeže. Chlapci bývají agresivnější než dívky, což je biologicky podmíněno

---

²¹ DZÚROVÁ, Dagmar, ed. et al. *Zdravotně rizikové chování mládeže v Česku*. 1. vydání. Praha: Státní zdravotní ústav, 2015. s.102-103. ISBN 978-80-7071-343-3.

působením testosteronu. Dospělí bývají obvykle k agresivnímu chování chlapců více tolerantní, než v případě dívek.²²

Říčan uvádí, že sklony k agresivitě se vytvářejí v prvních letech života a dle názoru psychologů jsou osvojeny na základě osobních zkušeností nebo zprostředkovány okolím. Jedinec používá agrese k dosažení žádoucí služby nebo předmětu, a pokud jeho jednání vede k úspěchu, zapamatuje si způsob, kterým jej dosáhl a naučí se agresi používat opakovaně.²³

Dle Vágnerové je agresivní jednání rozvíjeno nápodobou, neboť dítě se identifikuje s pravidly chování v rodině nebo ve vrstevnické skupině a jeho jednání může být posilováno citovým strádáním, odmítáním blízké osoby a stresem. Dítě, které je frustrované, se agresivitou zbavuje svého pocitu nedocenění. Může nenávidět své úspěšnější spolužáky a své sebevědomí si zvyšuje fyzickým násilím, ponižováním spolužáků a ničením jejich věcí.²⁴

Vágnerová dále uvádí, že postoj k agresi je ovlivněn médii, která předkládají převážně negativní informace a tím ovlivňují míru citlivosti k jejím projevům. Filmy zkreslují realitu násilí, hrdinu ukazují jako agresivního a bezohledného jedince.

Dítě, které hůře odlišuje realitu od virtuality, může jejich chování považovat za normální a může se ztotožňovat s agresivitou, násilím a bezohledností hrdinů příběhů.²⁵ Sklon k agresivitě je dle Vágnerové stabilním rysem osobnosti a v průběhu života bývá posilován negativními vlivy okolí. Agresivní děti bývají zpravidla neoblíbené, ale vzbuzují svým chováním strach a mívají snahu zaujímat vůdčí postavení v kolektivu. Sociální pozici si ve třídě udržují násilím a svým chováním mohou imponovat ostatním žákům, kteří jejich chování napodobují a tím narušují kázeň ve třídě a celkové klima kolektivu.²⁶

---

²² VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. s. 164.

²³ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. s. 23. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.

²⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. s. 703.

²⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. s. 713.

²⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. s. 700.

- **Šikana**

„Šikana může naplňovat skutkovou podstatu trestných činů (omezování osobní svobody, krádeže, ublížení na zdraví, poškozování cizí věci, vydírání, loupeže, rasově motivované skutky, znásilnění, pohlavní zneužívání).

Osoba mladší 15 let není trestně odpovědná, ale soud pro mládež jí může uložit podle Zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, některá z následujících doporučení: dohled probačního úředníka, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve střediscích výchovné péče, ochrannou výchovu.“²⁷

Slovo šikana má základ ve slově *chicane*, překládané jako zlomyslné obtěžování, sužování, týrání, pronásledování a mnohdy nesmyslné lpění na dodržování předpisů Říčan uvádí, že šikanou označuje opakované ubližování, ale pokud jde o zvláště kruté chování, bývá označena jako šikana i jednotlivá událost.²⁸

Šikanou nazýváme agresivní a manipulativní chování, kdy jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně týrá spolužáka nebo spolužáky fyzicky nebo slovně. Jedná se většinou o chování a vztahy určité skupiny, protože šikana nebývá záležitostí pouze agresivního jedince a oběti. Patří sem veškeré ubližování, které se obvykle projevuje ničením věcí, nadávkami, urážkami nebo fyzickou agresí.²⁹

O šikanu podle Říčana jde tehdy, dochází-li k asymetrické agresi, tedy pokud je oběť bezbranná z důvodu své nedostatečné fyzické zdatnosti, pokud je vyčleněna z kolektivu, je neobratná nebo nadměrně bázlivá. Šikanující bývají jedinci silnější nebo v početní převaze.³⁰

---

²⁷ POLICIE ČR. *Šikana*. [online]. © 2015 [cit. 2015-11-5].

Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>

²⁸ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. s. 25-27. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.

²⁹ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. s. 27.

³⁰ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. s.28. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9

Zvláštním projevem šikanování podle Vágnerové je mechanismus přenosu, kdy dítě trestá u druhých vlastnosti, které odmítá, které by chtěl sám v sobě potlačit a svým chováním sám sebe přesvědčuje, že takové vlastnosti nemá.

Projevy šikany podle Vágnerové:

- fyzické násilí a ponižování – oběť je vystavována bití, strkání,
- psychické ponižování a vydírání – agresoři oběti nadávají, nutí k určitým činnostem,
- aktivity zaměřené na ničení majetku oběti – agresoři se zaměřují na ničení sešitů trháním a poléváním, ničí oběti oblečení.³¹

Kolář člení projevy šikany do následujících osmi typů:

- šikanování přímé aktivní – oběti je ubližováno například bitím nebo kopáním,
- fyzické šikanování přímé pasivní – zahrnuje násilné a manipulativní příkazy, často bývá oběti bráněno v požadované činnosti,
- fyzické šikanování nepřímé aktivní – oběti jsou ničeny učebnice, sešity, oblečení a osobní věci,
- fyzické šikanování nepřímé pasivní – oběti je bráněno v odchodu ze třídy, dochází k projevům omezování svobody,
- verbální šikanování přímé aktivní – agresoři používají vyhrožování, urážky, nadávky, zesměšňují oběť i její rodiče,
- verbální šikanování přímé pasivní – oběť je izolována a ignorována,
- verbální šikanování nepřímé aktivní – agresoři oběť pomlouvají, zesměšňují,
- verbální šikanování nepřímé pasivní – oběť nemá zastání u spolužáků, je-li učiteli obviněna z toho, co udělali agresoři.³²

---

³¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. s. 193-195.

³² KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. s. 32.

Vývojová stadia šikany podle stupně poškozování vztahů ve skupině

První stadium – zrod ostrakismu

Stadium šikany označované jako ostrakismus se může odehrávat v kterékoliv sociální skupině. V každé jsou oblíbení, ale také neoblíbení jedinci, ze kterých si ostatní dělají cíl svých žertů. Méně oblíbení nebo odlišní žáci, kteří jsou na okraj kolektivu, se stávají cílem zárodečné podoby šikany. Šikanující žáci oběti opakovaně zesměšňují a dávají jim najevo, že nejsou oblíbeny. Kolektiv jedince pomlouvá a dochází k mírné a převážně psychické formě násilí.

Druhé stadium – fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Ostrakizovaní žáci jsou v tomto stadiu vhodným cílem pro odreagování agresorů, ale také celé třídy při nervozitě z testu, z konfliktu s vyučujícím nebo jako nástroj pro zvládnutí agresorovy nejistoty a nudy. Významnou úlohu Kolář přisuzuje kvalitě kolektivu, který v případě kamarádských vztahů a negativního postoje k agresi může šikanu zvládnout. Pokud kolektiv projevy šikany trpí dále, násilí se projevuje v pokročilém stupni.

Třetí stadium – vytvoření jádra

Podle Koláře je třetí stadium rozhodující, zda přejde šikana od počátečního stadia do pokročilého. V tomto stadiu dochází k vytvoření skupiny agresorů (jádra) a zároveň k systematické spolupráci na šikanování. Třída bývá rozdělena na podskupiny a pro udržení zdravého kolektivu je potřeba vytvořit silnou pozitivní skupinu, která by byla schopna čelit agresorům.

Čtvrté stadium – většina přejímá normy agresorů

Bez silné skupiny odpůrců šikany a násilí se pravidla agresorů stávají nepsaným zákonem pro celý kolektiv. Agresivního chování se začínají dopouštět i slušní, mírní žáci a společně se podílejí na týrání oběti.

Páté stadium – dokonalá šikana

Skupina v tomto stadiu je rozdělena na oběti a agresory a původně neutrální skupiny se do šikanování zapojují aktivně. Pro agresory se šikanování stává potřebou, ve své nové

roli ztrácejí soucit s obětí a netrpí pocitem viny. Nejvyšší stádium šikany se ve školách projevuje jen někdy a v mírnější formě.

Kolář soudí, že iniciátorem šikany v tomto případě bývá výborný žák, který má dobré školní výsledky a důvěru pedagogů, kteří za ním stojí. Naopak oběť se slabými školními výsledky, která vysílá informace o tom, že potřebuje pomoc, je učiteli přehlížena. Realita je agresory záměrně a promyšleně zkreslována.³³

Protagonisté šikany:

Agresor

Agresorem je většinou psychicky i fyzicky zdatný jedinec. Často se jedná o žáka s horším prospěchem, který nemá nikoho rád, mnohdy ani sám sebe.

Agresor bývá sebestředným egoistou, který si přizpůsobuje mravní hodnoty podle svých potřeb. Jeho chování je často agresivní, neukázněné s potřebou ukazovat svou převahu nad ostatními. Bývá krutý ke spolužákům a jejich bolest mu přináší potěšení.

Agresor se projevuje touhou po moci, chce získat obdiv a přízeň ostatních, nezná pocit viny ani nemívá soucit s obětí. Jeho jednání někdy vede touha a zvědavost zjistit, co všechno oběť vydrží.

Jindy je agresorovo chování „pouhou“ snahou pomstít se úspěšnějšímu spolužákovi. Šikanující jedinec zneužívá strachu druhých, zatímco svůj strach umí dokonale skrýt. Motivem agresivního jednání se může stát převzetí role agresora bývalou obětí z obavy před dalším týráním, případně připojením se k agresorovi.

Podle Koláře jsou agresori v důsledku deprivace v rodině psychicky a mravně nezralí.³⁴ Rodiče šikanujícího bývají mnohem tolerantnější k agresivnímu chování a často používají fyzické tresty. Děti, u jejichž rodičů převládají negativní vlastnosti a při výchově převažují nepřiměřené prostředky, i v rodinách, kde jsou rodiče závislí na

---

³³ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. s. 31-37.

³⁴ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. s. 72-87.

návykových látkách lze předpokládat, že na dítě bude působit sociálně patologický model rodiny. Dítě se bude s velkou pravděpodobností chovat v dospělosti stejně.³⁵

Typy agresorů podle Koláře:

Agresoři často a promyšleně lžou, překrucují pravdu a své chování popírají. Rodiče odmítají obvinění a nepřijímají sdělení, že jejich dítě je agresor. Svě děti obvykle brání i přes podání výsledků vyšetřování.

1. typem je jedinec s narušeným vztahem k autoritě, s kázeňskými problémy, bývá primitivní, hrubý a impulzivní, od ostatních vyžaduje naprostou poslušnost. Cílem šikánování je zastrašení ostatních. Agresivita a brutalita se často vyskytuje v rodině, jedinec chování v rodině napodobuje nebo oplácí ostatním.

2. typem bývá slušný, úzkostný jedinec, ve svém agresivním chování je rafinovaný. Tento agresor často šikánuje beze svědků. Jeho rodina uplatňuje náročnou a důslednou výchovu bez láskyplného vztahu.

3. typ je často oblíbený, výmluvný jedinec s dostatkem sebedůvěry. Tento agresor, který šikánuje hlavně pro zábavu svou i ostatních může svým chováním kompenzovat nedostatek citu. V rodině e může projevovat absence mravních hodnot.³⁶

Většina agresorů disponuje vysokým stupněm sebevědomí. Ti, kteří trpí pocity méněcennosti, špatně navazují vztahy se svými vrstevníky. Jak uvádí Pöthe, většina z těchto dětí bývá vystavována ponižování a tělesnému násilí ze strany rodičů nebo jiného dítěte. Děti, které šikánují, pocházejí častěji z rodin, ve kterých se setkávají s tělesným násilím, zejména ve vztahu k dítěti nebo mezi rodiči navzájem.³⁷

---

³⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. s. 149.

³⁶ KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikánování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997. s. 55. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-123-1.

³⁷ PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení*. 2., rozš. vyd. Praha: G plus G, 1999. s. 43-44. Zde a nyní. ISBN 80-86103-21-8.

Oběť

Výběr oběti, jak uvádí Kolář, nemusí být záměrný. Pokud agresor oběť potřebuje, může si vybrat prakticky jakékoliv dítě. Přesto se vyskytují charakteristické znaky, které agresora přitahují:

Obětí bývá viditelně bojácný jedinec, který v zátěžové situaci propadá panice nebo přílišné sebekritičnosti. Může jím být dítě, které nedokáže odolávat ústrkům, a přitom nemusí nutně jít o dítě fyzicky slabší.

Dalším typem může být žák s viditelným handicapem. Obětí se stává jedinec, který je viditelně slabý nebo naopak obézní, bývá tělesně neobratný nebo tělesně postižený, se zvláštností ve vzhledu, v řeči, s mentálním postižením nebo s brýlemi.

Někdy se může stát obětí jedinec z rodiny s nízkým socioekonomickým statutem, případně jedinec odlišný od skupinové normy, který je rasově odlišný, izolovaný a bez kamarádů. Obětí se také snadno stává žák, který je v kolektivu považován za mentálně nejslabšího.³⁸

Vágnerová oběť popisuje jako znevýhodněného jedince, s nízkým sebevědomím. Obětí se dle autorky stávají děti tiché a bázlivé, málomluvné a zvyklé se podřizovat silnějším. Děti šikanované nebývají zdatní v navazování sociálních kontaktů a bývají pasivní. Autorka uvádí, že k odsouzení dítěte do role oběti nemusí hrát roli konkrétní příčina. Dětem mnohdy stačí, že spolužák provokuje nebo je divný.

Pöthe naopak uvádí, že obětí se může stát inteligentní, přemýšlivé dítě, které své spolužáky svými znalostmi popuzuje a pro své názory, za kterými si stojí, bývá neoblíbeno. Se tejnou neoblíbou se setkávají jedinci, kteří se veřejně staví proti násilí.³⁹

---

³⁸ KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Portál, 1997. s. 55-59.

³⁹ PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení*. 2., rozš. vyd. Praha: G plus G, 1999. s. 118. Zde a nyní. ISBN 80-86103-21-8.

2 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

Rizikové chování vzniká společným působením většího počtu nepříznivých biologických a sociálních faktorů. Genetický vliv se projevuje zejména temperamentem. Problémovou kombinací je zejména snížení zábrán a úzkostnosti společně se zvýšenou impulsivitou a lhostejností k výchovným opatřením.

Tyto projevy se objevují v raném věku a téměř je nelze výchovou ovlivnit. Postižení nebo oslabení centrální nervové soustavy vzniklé v období těhotenství nebo porodu vytvářejí podmínky pro vznik poruch adaptace, které se projevují agresivními výbuchy, impulzivitou a sníženou schopností sebeovládání.⁴⁰

2.1 RODINA

Mezi nejdůležitější sociální faktory řadíme rodinu. Fungující rodina je podle Vágnerové nenahraditelnou sociální skupinou, která dětem poskytuje základní sociální zkušenost a dostatek podnětů pro jeho rozvoj.

Rodina působí na rozvoj dítěte od útlého věku a její případné negativní vlivy se projevují zejména v době dospívání, kdy jedinec dozrává fyzicky i psychicky. Podílí se na utváření předpokladů školní úspěšnosti nebo je naopak základním činitelem žákovy neúspěšnosti.

Dítě se v rodině učí rozlišovat žádoucí a nežádoucí chování, vhodně své chování řídit a jednat podle norem. Přirozenou cestou od rodičů dítě přebírá pravidla slušného chování a komunikaci, učí se řešení problémů, přijímání kritiky, vzájemné pomoci, ohleduplnosti, plnění povinností a zodpovědnosti. Pokud se rodiče o dítě nezajímají dostatečně, jedinec tyto návyky postrádá, mívá problém se zařazením do kolektivu vrstevníků, nemá zažity žádoucí vzorce chování.⁴¹

Zásadní význam připisuje Helus ranému připoutání dítěte k matce. Pokud dítě citově strádá, není později samo schopno své city dávat najevo, neumí vyjádřit emoce a vcítit

---

⁴⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. s. 145-147.

⁴¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. s. 537-538.

se do pocitů druhých osob. Citově deprivované děti bývají méně empatické a podléhají častěji agresivnímu jednání.⁴²

Vágnerová uvádí, že děti s poruchami chování vyrůstají často v neúplné rodině, kde chybí otcovská autorita nebo kde rodiče používají nevhodné výchovné strategie a poskytují dítěti špatný osobní vzor.

Dítě se v rodině může naučit používat nežádoucí způsoby chování a považovat je za standardní. Nebývá pak ohleduplné k lidem ani zvířatům, neuznává práva ostatních a mezilidské vztahy mu slouží jako prostředek k dosažení vlastního užitku. Jedinci, kterým není poskytována dostatečná péče a pozornost ze strany rodičů, se cítí ohroženi a očekávají odmítavé reakce okolí. Svůj pocit nejistoty pak často kompenzují agresivním chováním. Projevy rizikového chování mohou být také voláním o pomoc dítěte, které neumí a nedokáže řešit problémy a nedostává se mu podpory a pomoci v rodině.⁴³

Společným rysem poruch chování bývá nejčastěji disharmonický vývoj dítěte společně s nevhodnými výchovnými vlivy v rodině nebo sociální skupině. Rodina svým fungováním může ovlivnit vznik psychických problémů jedince a následně sociálně patologických jevů.⁴⁴

U dětí, které bývají často vystavovány hádkám a emočně vypjatým situacím, existuje podle Traina velká pravděpodobnost, že přijmou takovéto chování za své, budou se také chovat agresivně a nepřátelsky, případně své problémy začnou řešit alkoholem či užíváním návykových látek.⁴⁵

Problémové děti, které často slyší kritiku na své chování, raději vyhledávají vrstevnickou skupinu, ve které platí jiné normy než v majoritní společnosti, a kde se jim dostane toužebné uznání, pochvala, kde mají pocit, že někam patří a jsou prospěšní.

Dle Dvořáčka je fungování rodiny podmíněno mnoha faktory – strukturou, vztahy mezi členy rodiny, velikostí, dosaženým vzděláním, zdravotním stavem členů, životním stylem a životní úrovní rodiny.

---

⁴² HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. s. 95.

⁴³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. s. 717.

⁴⁴ FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. s. 140-142.

⁴⁵ TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování dětí: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*. s. 33- 37.

K hlavním nedostatkům ve výchově rodičů Dvořáček řadí nedostačující a zanedbávající, nebo naopak přílišnou péči či výchovu, která ovlivňuje vývoj dítěte. Chyby ve výchově se mohou projevit nevhodným chováním dítěte. Zanedbávání výchovy se vyznačuje nedostatečným výchovným působením rodiny, nezájmem a lhostejností ze strany rodičů. Dítě se může začít chovat agresivně a asociálně s projevy nízké přizpůsobivosti.

Naopak přemíra péče rodičů a přehnané prosazování autority bývá podle Dvořáčka příčinou nesamostatnosti dítěte, může vyvolávat sníženou sebedůvěrou až submisivitu dítěte, které se hůře prosazuje v životě.

Perfekcionistická výchova, při které rodiče striktně uplatňují autoritativní výchovné zásady a neposkytují dětem prostor pro diskusi, mohou dítě neurotizovat.

Naopak výchova protekcionistická, jak dále uvádí Dvořáček, bývá velmi shovívavá a dítě nemívá nastavena jasná pravidla chování. Rodiče dítě omlouvají, nevedou k samostatnosti. Takové dítě bývá nepořádné a nesvědomité.

Příliš liberální výchova, při které dítě nemá přirozený respekt k rodičům vyplývající ze sociálních rolí, se může projevovat nedostatkem respektu ke všem autoritám.⁴⁶

Autoři Matoušek a Kroftová uvádějí, že uplatňování příliš tvrdé disciplíny vyznačující se agresivním chováním rodičů k dítěti, může u jedince vyvolat pocit, že agresivita je běžným a dovoleným projevem chování. Také časté používání tělesných trestů, kdy dítě z obavy z trestu lže, naopak posiluje jeho nežádoucí chování.

Autoři dále uvádějí, že delikventní chování bývá utvrzováno nekonzistentním přístupem rodičů, kdy je jedinec za přestupek tvrdě potrestán, ačkoli jindy za stejný přestupek potrestán není. Takovýto přístup nepodporuje vytváření zábran v nežádoucím chování.⁴⁷

2.2 TRAUMATICKÉ UDÁLOSTI

Poruchy chování mohou být také důsledkem traumatických událostí v rodině. Vznikají například v důsledku rozvodu rodičů, změnou školy, úmrtím blízké osoby, dlouhodobou nemocí, se kterou se dítě nedokáže vyrovnat. Vliv stresu z rodinného neštěstí se u dítěte

---

⁴⁶ DVOŘÁČEK, Jiří. *Pedagogika pro učitele odborných předmětů*. Praha: Oeconomica, 2005. s. 237. ISBN 80-245-0886-9.

⁴⁷ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. s. 44. ISBN 80-7178-226-2.

nemusí navenek projevovat, ale v paměti se mu může neustále vracet. Dítě v noci může špatně spát, ve škole bývá unavené a nesoustředěné. Přetrvávající úzkost a stres může u jedince vyvolávat podráždění a projevy agresivního chování.⁴⁸ Dítě, které je vystavováno neustálé kritice, často ponižováno a uráženo se nenaučí vážit si samo sebe. Stává se z něj jedinec trpící pocity méněcennosti a s nízkou dávkou sebedůvěry. Vzniká zde nebezpečí, že svou nejistotu bude v budoucnu kompenzovat agresí a šikanováním slabších vrstevníků.

Děti jsou vystavovány psychickému týrání zejména v souvislosti s rozvodem rodičů, kdy jeden z partnerů trestá druhého tím, že dítěti zakazuje, aby se s partnerem stýkalo. Pokud dochází k vzájemnému agresivnímu napadání rodičů, pokud rodiče pomlouvají svého partnera a zpochybňují jeho lidské kvality, dítě v rodině ztrácí potřebný pocit bezpečí a jistoty. Na četnosti výskytu agresivního chování, zejména u chlapců, má velký vliv absence otce v rodině.⁴⁹ Rozvodem rodičů přichází dítě o jistotu zázemí, jejich strádání bývá prohlubováno vzájemným napadáním rodičů při řešení rozchodu. Na dítě negativně působí napjatá atmosféra a trvalý stres. V takovémto stavu nemohou děti naplnit požadavky rodičů o plnění školních povinností. Mnohem více, než školními povinnostmi se zabývají neuspokojováním svých citových potřeb. Výsledkem je často zhoršení školních výsledků a nástup projevů provokujícího chování a nerespektování autorit.⁵⁰

Zanedbávají-li rodiče výchovu dítěte, protože zaměřují energii a čas na řešení svých problémů, chovají-li se k němu hrubě, mohou u dítěte vyvolat deprese. V některých případech může u dětí docházet k potřebě na své problémy upozornit rodiče prostřednictvím agresivního chování nebo experimentování s návykovými látkami. V krajních případech se děti snaží vyřešit svou situaci pokusem o sebevraždu.⁵¹

---

⁴⁸ DVOŘÁČEK, Jiří. *Pedagogika pro učitele odborných předmětů*. Praha: Oeconomica, 2005. s. 238. ISBN 80-245-0886-9.

⁴⁹ PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení*. 2., rozš. vyd. Praha: G plus G, 1999. s. 43-44. Zde a nyní. ISBN 80-86103-21-8.

⁵⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. s. 260-261

⁵¹ TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování dětí: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*. Praha: Portál, 2001. s. 42- 46. ISBN 80-7178-503-2.

Psychické týrání dětí není na první pohled viditelné, nezanechává na jedinci rozpoznatelné stopy. Dítě však hledá vinu často v sobě, snaží se udržet si přízeň rodičů. Pokud však nemá dostatek sebeúcty a ztrácí motivaci k dalšímu překonávání strachu, úzkosti a pocitu beznadějně snahy být viděno pozitivně, může se při návalu emocí rozhodnout ukončit své trápení sebevraždou.⁵²

Problémy v rodině vznikají také po příchodu nového partnera rodiče. Někdy dítě nechce nového člena rodiny přijmout a svým chováním, provokováním a schválnostmi se proti novému partnerovi rodiče vymezuje. Některé děti svým chováním a neplněním školních povinností trestají svého rodiče za to, že si nového partnera domů přivedli.⁵³

2.3 VRSTEVNICKÉ SKUPINY

Každý jedinec je ovlivněn hodnotami a normami sociální skupiny, do které patří. Jsou v něm utvářeny zábrany proti nežádoucímu chování a jasně stanovena pravidla toho, co je akceptováno.⁵⁴ Vrstevnická skupina má svou nezastupitelnou roli již pro děti předškolního věku. Její vliv narůstá v období dospívání, kdy se jedinec odpoutává od rodiny. Postupně tráví se svými vrstevníky více času, než s rodiči. Dítě potřebuje pocit jistoty sociálního zázemí a pevné vymezení norem a pravidel. Pokud mu základní pravidla a normy nenastavila jeho rodina, hledá je ve vrstevnické skupině, která si vytváří své vlastní normy. Pravidla vrstevnické skupiny mohou být velmi tolerantní, někdy dokonce za hranicí normy přijatelného chování.

Děti v dospívání potřebují jistotu, že ho jeho okolí a zejména rodina bude za všech okolností brát takového, jaký je a poskytne mu podporu a pomoc v případě potřeby. Pokud tuto jistotu, a tím i pocit bezpečí rodina dítěti nevytvoří, dítě hledá zázemí ve vrstevnické skupině, která mu rodinu nahradí a jistotu a bezpečí poskytne. Proto bývá vliv party na jedince méně významný, žije-li dítě v přijatelném rodinném zázemí.⁵⁵

---

⁵² PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení*. 2., rozš. vyd. Praha: G plus G, 1999. s. 46-47. Zde a nyní. ISBN 80-86103-21-8.

⁵³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. s. 262.

⁵⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. s. 703.

⁵⁵ MICHALOVÁ, Zdeňka. *Specifické poruchy učení na druhém stupni ZŠ a na školách středních: materiál určený učitelům a rodičům dětí s dyslexií, dysgrafií, disortografií*. 2., rozš. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2004. s. 7-8. ISBN 80-7311-021-0.

2.4 ŠKOLA

Školní třída je velmi specifickou sociální skupinou věkově vyrovnaných jedinců, ve které postupně dochází k vnitřnímu členění a rozdělení rolí. Skupiny se dělí podle pohlaví, zájmů, sociálního postavení rodiny, temperamentu. Oddělování skupin méně nadaných jedinců od ostatních žáků může být způsobeno nevhodným přístupem učitele, který necitlivě a zřetelně protěžuje některé žáky a jiné naopak svým postojem segreguje. Oblíbení žáci mohou takovému jednání chápat jako svolení k trestání slabších spolužáků.⁵⁶

Od členů skupin se očekává podobné chování. Kdo se odlišuje, je zpravidla odmítán, v horším případě šikanován. Ve výběrových třídách bývá atmosféra narušována agresivitou pramenící z nadměrných ambicí a z honby za úspěchem, nepřejícností a závisti z dosažených úspěchů.

Pro každého žáka je velmi důležité mít kamarády, přirozenou úctu a autoritu, cítit se v kolektivu potřebným. Spolužák, který je oblíben, bývá také vzorem pro ostatní členy, ostatní se s ním chtějí identifikovat a tím zvýšit svoji vlastní prestiž. Nemusí se však jednat pouze o pozitivní vlastnosti - např. smysl pro spravedlnost, humor, schopnost pomoci a solidarity, sílu a obratnost. K jedinci ostatní mohou vzhlížet také pro jeho bohatství, nerespektování vyučujících, problémové chování, schopnost manipulace nebo také pro bezohlednost k slabším spolužákům. Pokud se učitel dokáže orientovat ve vztazích ve třídě, může působit na silné jedince, a tím předcházet vzniku negativních vztahů.⁵⁷

Dítě se může začít chovat asociálně, pokud je kolektivem odmítáno. Změna v chování v podobě zvýšené agresivity, výkyvy nálad a výbušností může být způsobena větším množstvím žáků ve třídě, přítomností problémových jedinců a tím nedostatkem klidu na práci, který následně způsobí žákovu neúspěšnost.

Autorka Michalová uvádí, že u žáků s poruchami učení, kteří mají nízké sebehodnocení v důsledku neustálého selhávání v plnění požadavků nastavených školou a rodiči,

---

⁵⁶ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. s. 77.

⁵⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. s. 178-183.

se může projevovat snaha dosáhnout obdivu, upoutat, vzbudit zájem o svou osobu. Jedinec touží okolí nějak zaujmout, a tím se realizovat, a to i za cenu porušování společenských norem.⁵⁸

Na citlivější žáky může mít negativní vliv příliš dominantní a autoritativní učitel.⁵⁹ Negativní atmosféru vyvolávající výchovné problémy a agresivní chování může být podporováno příliš benevolentním přístupem pedagogů, kteří nezvládají třídu a nedokáží nastavit jasná pravidla. Nebo naopak nepřiměřeně přísný učitele, který vyvolává napětí a stres u žáků a děti mají problémy s navázáním kontaktu..

Příčinou konfliktů může být také učitel, který je nespravedlivý a žáky trestá bez důkladného prošetření situace, tím v nich vytváří pocit nespravedlnosti a zároveň posiluje negativní vztahy mezi dětmi.

Pedagog by naopak měl komunikací s žáky vytvářet pozitivní atmosféru, posilovat vzájemné vztahy, přispívat k vnitřní pohodě. Žáci by měli vidět ve svém učiteli vzor a měli by mu důvěřovat. Přirozenou autoritou získanou znalostmi, uměním přiznat chybu a pozitivním přístupem k práci i k dětem vytváří dobrý učitel v třídním kolektivu atmosféru tolerance, pochopení, spolupráce a důvěry.

Slomek uvádí, že tresty by měly přijít až po zralé úvaze, často také stojí za zvážení alternativní řešení. Po seznámení se s fakty a příčinami problému, zvolit optimální výchovné opatření, které nepovede ke ztrátě důvěry žáka v učitele nebo spolužáky.⁶⁰

Ve škole i ve třídě by měla platit jasná pravidla týkající se chování žáků a dodržováno spravedlivé uplatňování sankcí při jejich porušování. Trestání by nemělo žáka degradovat, ale mělo by mu umožnit přestupek odčinit.⁶¹

---

⁵⁸ MICHALOVÁ, Zdeňka. *Specifické poruchy učení na druhém stupni ZŠ a na školách středních: materiál určený učitelům a rodičům dětí s dyslexií, dysgrafií, disortografií*--. 2., rozš. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2004. s. 10. ISBN 80-7311-021-0.

⁵⁹ TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování dětí: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*. Praha: Portál, 2001. s. 52-53.

⁶⁰ SLOMEK, Zdeněk. *Etopedie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. s. 77-81. ISBN 978- 80-86723-84-6.

⁶¹ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. s. 79.

PRAKTICKÁ ČÁST

3 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

Empirický výzkum je systematická činnost, vycházející z teorie a hypotéz. Jedná se o způsob vědeckého zkoumání, jehož předmětem jsou jevy konkrétní vzdělávací reality. Ověřuje, potvrzuje či vyvrací teorie, které se zpracovávají a dále interpretují a zobecňují. Interpretace poskytuje nové informace o určitém pedagogickém jevu. Kvantitativní výzkum získává objektivní informace od relativně velkého počtu zkoumaných. Mezi metody empirického zkoumání řadíme obsahovou analýzu pedagogických dokumentů, pozorování, rozhovor, dotazníkovou metodu, kasuistiku a pedagogický experiment.⁶²

3.1 CÍL VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ

Hlavním cílem průzkumu bylo zmapovat aktuální situaci v Základní škole Na Výsluní a pojmenovat nejčastěji se vyskytující projevy rizikového chování, hledat souvislosti mezi rodinným prostředím, prostředím volnočasových aktivit a výskytem rizikového chování žáků. Získané výsledky šetření použít pro další práci s dětmi, třídními kolektivy a rodinou. Protože se jedná o velice široké téma, byl průzkum zaměřen na následující projevy:

- záškoláctví
- šikanu
- závislostní chování žáků
- nadměrné používání mobilních telefonů
- konzumaci alkoholu
- užívání návykových látek.

---

⁶² Gavora, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6. s. 31 – 45

Výzkumné problémy:

- Charakterizovat nejčastější projevy rizikového chování žáků na 2. stupni s přihlédnutím k věku a pohlaví.
- Popsat souvislosti mezi rizikovým chováním žáků 2. stupně a způsobem trávení volného času.
- Porovnat míru výskytu záškoláctví u žáků z rodin úplných a neúplných.

Stanovené hypotézy:

- H1 Respondenti z neúplných rodin se větší měrou podílejí na záškoláctví, než respondenti z rodin úplných.
- H2 Projevy návykového chování se častěji vyskytují u respondentů, kteří nenavštěvují zájmový kroužek, než u respondentů, kteří ve volném čase zájmový kroužek navštěvují.
  - H2.1 Závislost na mobilním telefonu se častěji projevuje u chlapců, než u děvčat.
- H3 O školní výsledky chlapců s rizikovým chováním se rodiče zajímají méně, než o školní výsledky dívek s rizikovým chováním.
  - H3.1 Mezi vzděláním rodičů a zájmem o školní výsledky je pozitivní vztah.
- H4 Šikana a agresivní chování se projevuje častěji u respondentů, kteří jsou rodiči tělesně trestáni než u respondentů, jejichž rodiče fyzické tresty nepoužívají.

3.2 METODY A TECHNIKY VÝZKUMU

Pro získání potřebných údajů od velkého počtu respondentů v krátkém časovém období byl použit nejfrekventovanější výzkumný nástroj – metoda dotazníkového šetření.⁶³ Dotazník je soubor pečlivě připravených a seřazených otázek, na které respondent písemně odpovídá. Výhodou dotazníku je snadná a rychlá administrace, anonymita respondentů a při oslovení většího počtu respondentů, možnost získání dostatečného množství kvantifikovatelných informací. Nevýhodou dotazníku bývá možnost subjektivity a zkreslení odpovědí, zejména tím, že respondent na položky odpovídá z pohledu, jak je sám vidí, případně chce vidět, a nikoliv, jaké opravdu jsou.⁶⁴

S cílem šetření bylo informováno vedení školy. Před vlastním sběrem dat proběhlo v průběhu posledního listopadového týdne pilotní šetření u skupiny 26 respondentů. Po vyhodnocení dotazníku byla provedena jeho drobná úprava. Dotazník obsahoval celkem 22 položek, převážně byly použity položky uzavřené – strukturalizované, které zjednodušují vyhodnocování, a méně položky polouzavřené.⁶⁵ Dalšími položkami v dotazníku byly filtrační položky, které nebyly brány v úvahu, pokud na první z nich bylo odpovězeno záporně – záškoláctví a konzumace alkoholu. Otázka číslo 16 byla kontrolní položkou a měla za úkol prověřit věrohodnost odpovědí respondenta.⁶⁶

Dotazníky byly zadávány osobně, vždy za stejných podmínek. Respondenti byli před administrací dotazníků informováni o anonymitě dotazníkového šetření a o účelu zjišťování dat. Během administrace byly žákům zodpovídány doplňující dotazy a byla zdůrazněna dobrovolnost vyplnění dotazníku. Základním souborem byli všichni přítomní žáci 2. stupně ZŠ Na Výsluní, výběrovým souborem všichni žáci, kteří uvedli rizikové chování. Takto získaná data byla následně ručně zpracována, vyhodnocena a převedena do podoby grafů.

---

⁶³ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6. s. 99.

⁶⁴ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. s. 163. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

⁶⁵ SKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. s. 80-82.

⁶⁶ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. s. 164-5. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

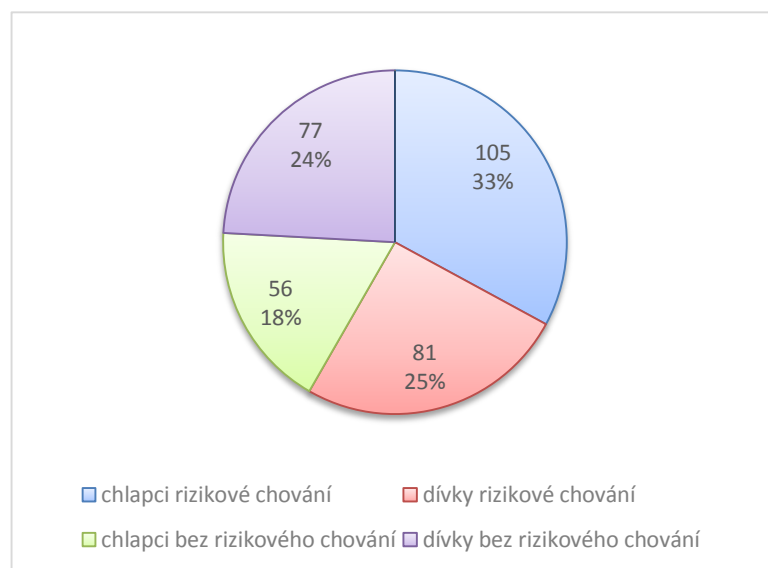
3.3 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU

Hlavní sběr dat probíhal v časovém úseku dvou týdnů na začátku prosince 2016. Tohoto otazníkového šetření se zúčastnilo celkem 316 žáků 2. stupně, 161 chlapců a 155 děvčat. Vyplňování dotazníků trvalo žákům průměrně dvacet minut.

Celkem 133 respondentů (42%), 77 dívek a 56 chlapců v dotazníku neuvedlo žádné rizikové chování. Tyto dotazníky byly z dalšího zpracování vyloučeny.

V šestém ročníku uvedlo rizikové chování 33 respondentů (23 chlapců a 10 dívek), v sedmém ročníku 41 respondentů (24 chlapců a 17 dívek), v osmém ročníku 56 respondentů (27 chlapců a 29 dívek) a v devátém ročníku uvedlo projevy rizikového chování 53 respondentů (28 chlapců a 25 dívek).

Graf 1: Poměr respondentů s projevy/ bez projevů rizikového chování

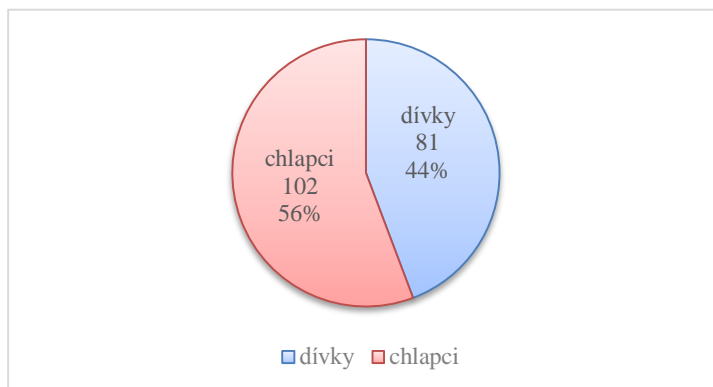
Zdroj⁶⁷

---

⁶⁷ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

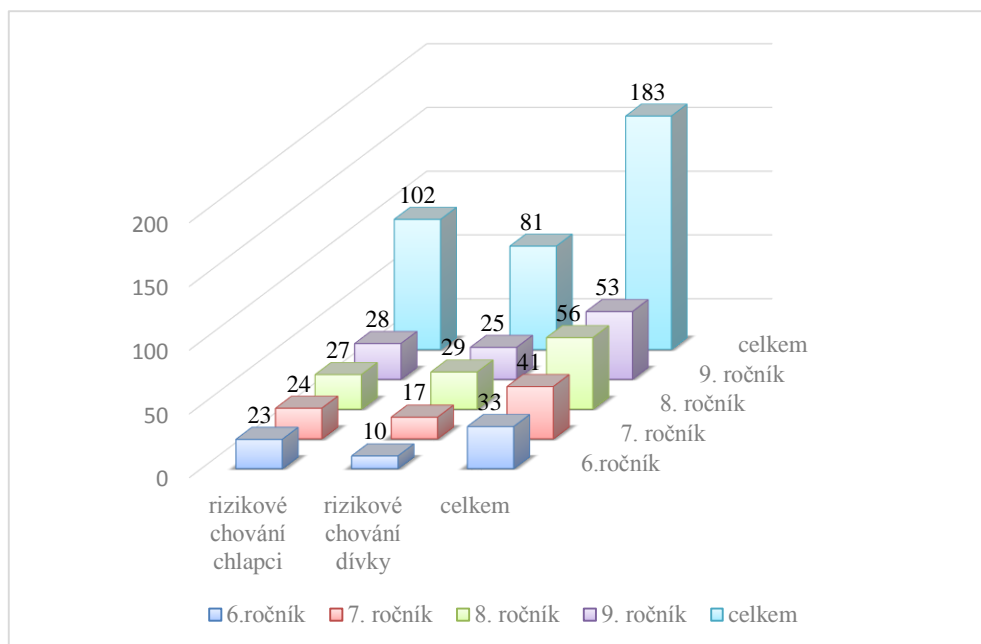
Výběrový vzorek tvořilo 183 žáků 2. stupně ZŠ, kteří uvedli rizikové chování, 102 chlapců a 81 dívek.

Graf 2: Složení výběrového souboru – pohlaví respondentů

Zdroj⁶⁸

Graf 3: Složení výběrového souboru - ročníky

Zdroj⁶⁹

⁶⁸ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

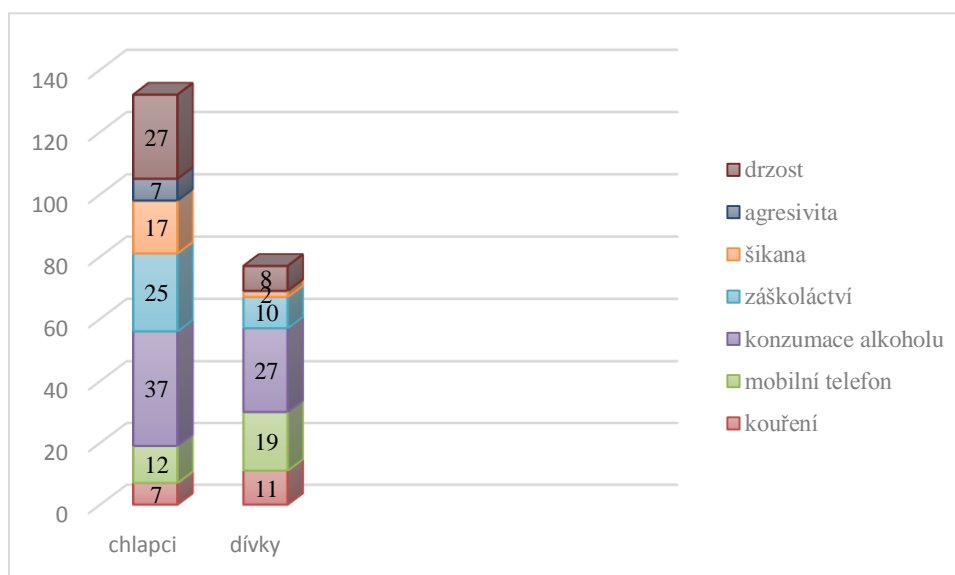
⁶⁹ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

3.4 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Při analýze výsledků získaných v jednotlivých položkách bylo zjištěno, že z rizikového chování respondenti nejčastěji uváděli konzumaci alkoholu – 64 respondentů. Z tohoto počtu jich 57 (24 dívek a 33 chlapců) uvedlo, že alkohol konzumuje výjimečně, při rodinných oslavách, o Vánocích a na Silvestra. Sedm respondentů (3 dívky a 4 chlapci) uvedlo konzumaci alkoholu častěji (minimálně jedenkrát měsíčně).

Konzumaci alkoholu doma s rodiči nebo prarodiči uvedlo 54 respondentů, s kamarády 9 respondentů a jeden respondent uvedl, že konzumuje alkoholické nápoje sám. 47 respondentů uvedlo konzumaci piva a vína, míchané nápoje uvedlo 13 respondentů, konzumaci tvrdého alkoholu uvedli 4 respondenti.

Graf 4: Nejčastější projevy rizikového chování respondentů

Zdroj⁷⁰

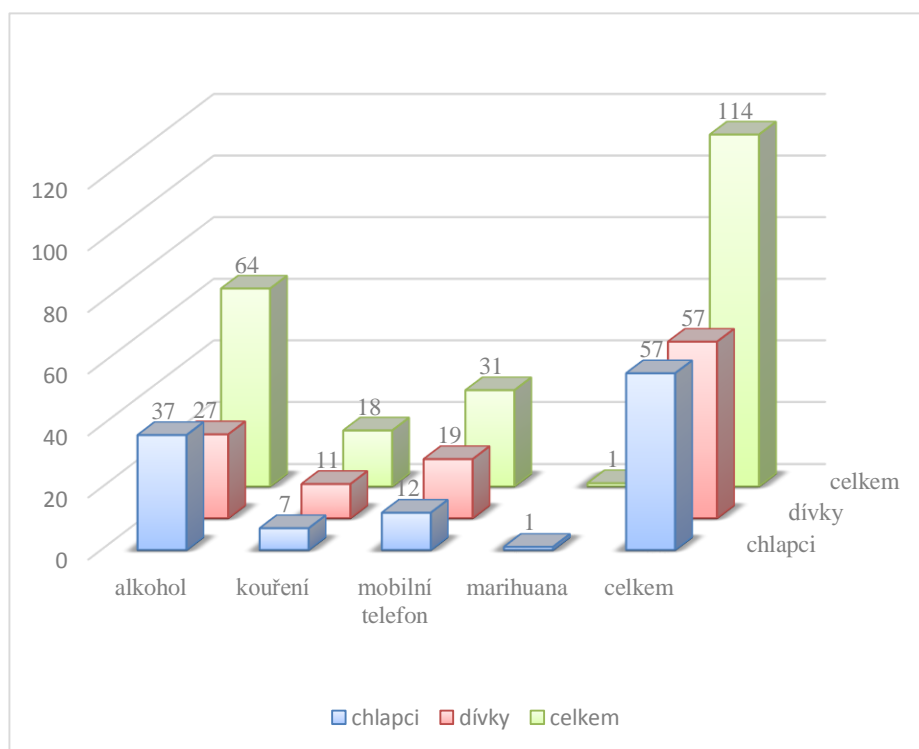
⁷⁰ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Do hodnocení projevů návykového chování bylo zahrnuto 113 respondentů. 64 respondentů (27 dívek a 37 chlapců) uvedlo konzumaci alkoholu.

Občasné kouření cigaret uvedlo 17 respondentů (6 chlapců a 11 dívek) a občasné kouření marihuany uvedl jeden respondent, 6 respondentů uvedlo, že jedenkrát s marihuanou experimentovalo.

12 chlapců a 19 dívek uvedlo, že chatováním a hraním her na mobilním telefonu tráví více, než tři hodiny denně.

Graf 5: Návykové chování

Zdroj⁷¹

⁷¹ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

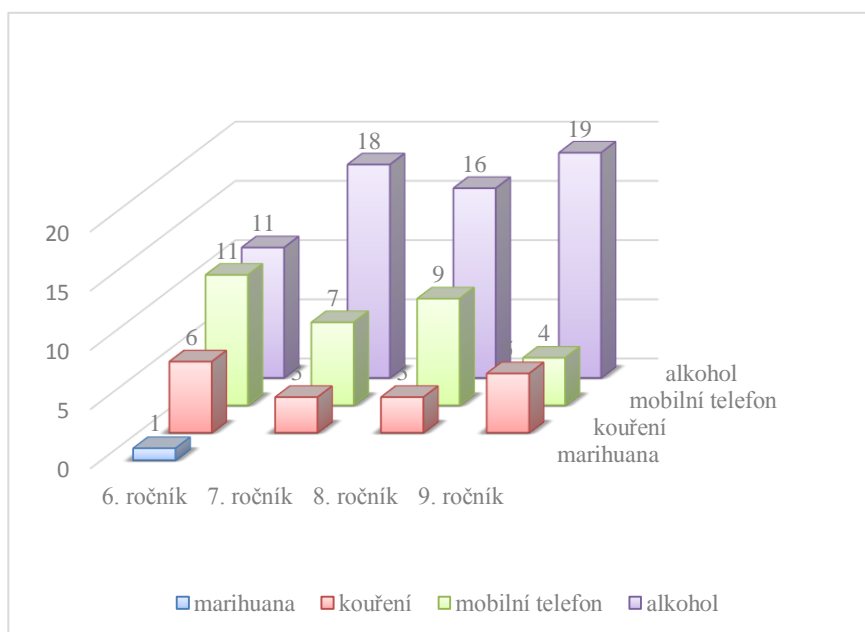
Z šetření vyplývá, že nejčastějšími projevy závislostního chování respondentů v 6. ročníku je nadměrné používání mobilního telefonu – nejvíce ze všech ročníků, a konzumace alkoholu, kterou shodně uvedlo 11 respondentů. 6 respondentů (nejvíce ze všech ročníků) uvedlo kouření a 1 respondent užívání marihuany.

V 7. ročníku nejvíce respondentů (18) uvedlo konzumaci alkoholu, 7 respondentů uvedlo používání mobilního telefonu a 3 respondenti uvedli kouření.

V 8. ročníku je nejčastější konzumace alkoholu (16 respondentů), mobilní telefon uvedlo 9 respondentů a 3 respondenti uvedli kouření.

V 9. ročníku je nejvyšší počet konzumentů alkoholu ze všech ročníků (19 respondentů), naopak nejnižší je počet respondentů, kteří uvedli nadměrné používání mobilního telefonu(4) .Pět respondentů z 9. ročníku uvedlo kouření.

Graf 6: Návykové chování v ročnících

Zdroj⁷²

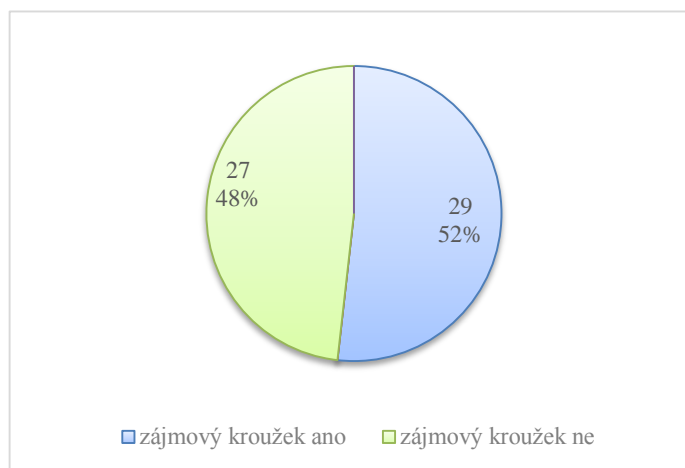
⁷² Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Na otázku, zda pravidelně navštěvují zájmový kroužek, odpovědělo kladně 29 chlapců (52% z celkového počtu). Kroužek nenavštěvuje 27 chlapců (48%).

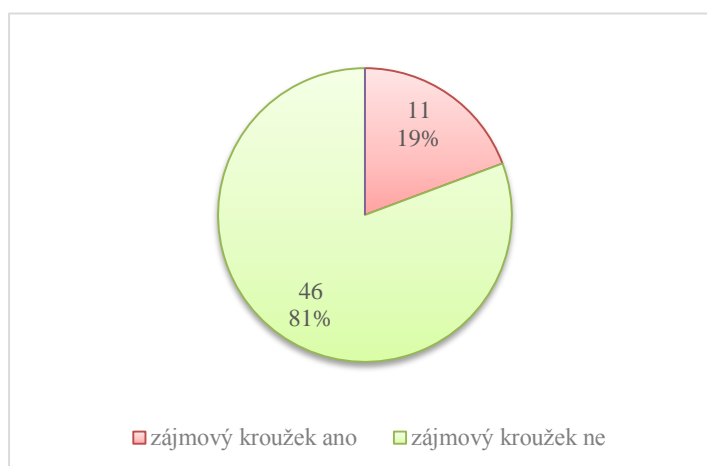
Z děvčat na tuto otázku odpovědělo kladně pouhých 11 (19%). Kroužek nenavštěvuje 46 dívek (81%).

Graf 7: Počet chlapců s projevy návykového chování navštěvujících zájmový kroužek

Zdroj⁷³

Graf 8: Počet dívek s projevy návykového chování navštěvujících zájmový kroužek

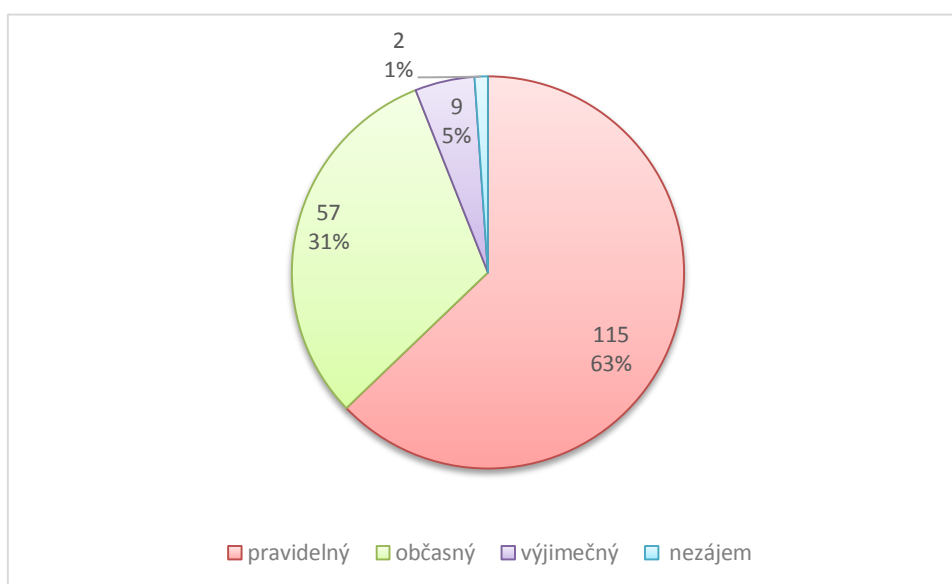
Zdroj⁷⁴

⁷³ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

⁷⁴ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Na otázku, jak často se rodiče zajímají o jejich školní výsledky, uvedlo 115 dotazovaných (78 chlapců a 37 dívek) pravidelný zájem rodičů. 57 dotázaných (24 chlapců a 33 dívek) uvedlo občasný zájem. Devět z dotázaných dívek uvedlo, že se rodiče o jejich školní výsledky zajímají výjimečně a 2 dívky uvedly nezájem rodičů o školní výsledky.

Graf 9: Zájem rodičů o školní výsledky – celkem

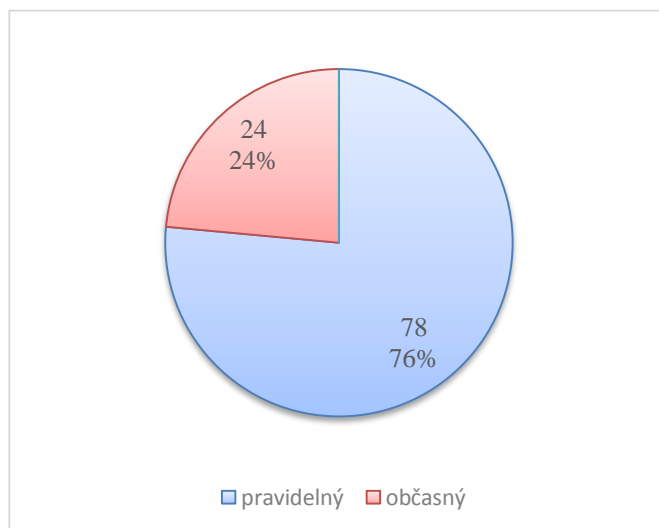

Zdroj⁷⁵

Z šetření dále vyplývá, že o školní výsledky chlapců se zajímá 78 (76 %) rodičů pravidelně a 24 (24%) rodičů občas. O školní výsledky dívek se zajímá 37 (46 %) rodičů pravidelně, občas 33 (41 %) rodičů, 9 (11 %) rodičů se zajímá výjimečně a 2 (2 %) rodiče se o výsledky svých dcer nezajímají. Z těchto výsledků vyplývá, že rodiče chlapců se o školní výsledky zajímají více, než rodiče děvčat.

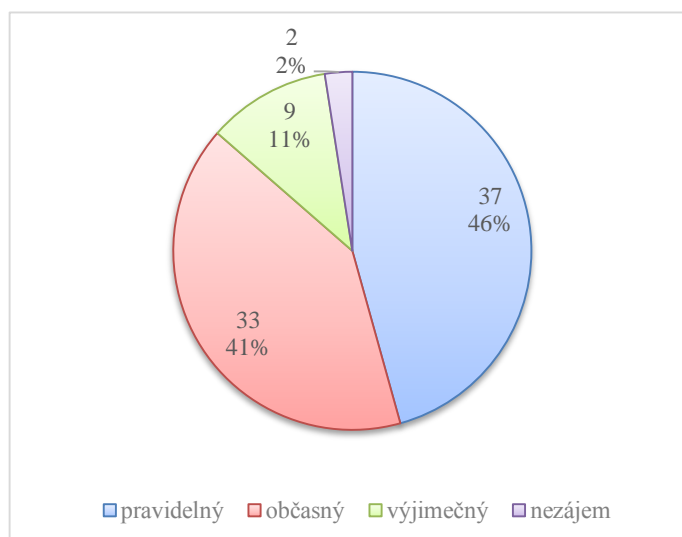
⁷⁵ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Graf 10: Zájem rodičů o školní výsledky - chlapci

Zdroj⁷⁶

Graf 11: Zájem rodičů o školní výsledky - dívky

Zdroj⁷⁷

⁷⁶ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

⁷⁷ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že pravidelně se o školní výsledky zajímá 59 % rodičů – vysokoškoláků,

58 % rodičů – středoškoláků, 76 % rodičů s výučním listem a 58 % rodičů se základním vzděláním.

Občas se o školní výsledky dětí zajímá 37 % rodičů – vysokoškoláků,

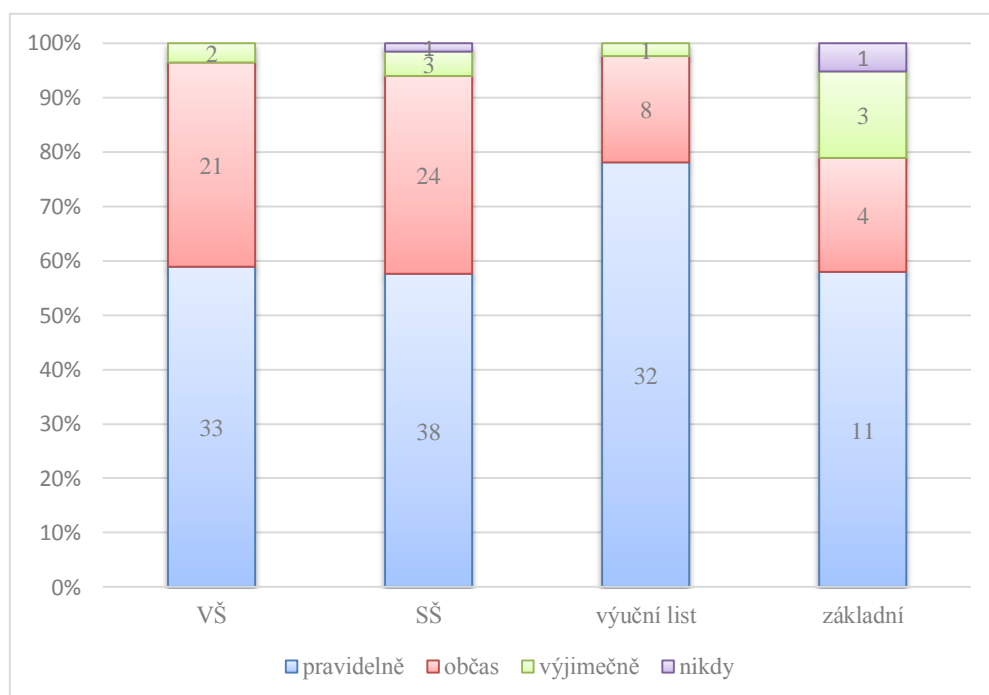
36 % rodičů – středoškoláků, 19 % rodičů s výučním listem a 21 % rodičů se základním vzděláním.

Výjimečně projevují zájem o výsledky 4 % vysokoškoláků, 5 %, středoškoláků,

3 % rodičů s výučním listem a 16 % rodičů se základním vzděláním.

Žádný zájem neprojevuje 1 % rodičů – středoškoláků a 5 % rodičů se základním vzděláním.

Graf 12: Porovnání míry zájmu rodičů o školní výsledky s dosaženým vzděláním

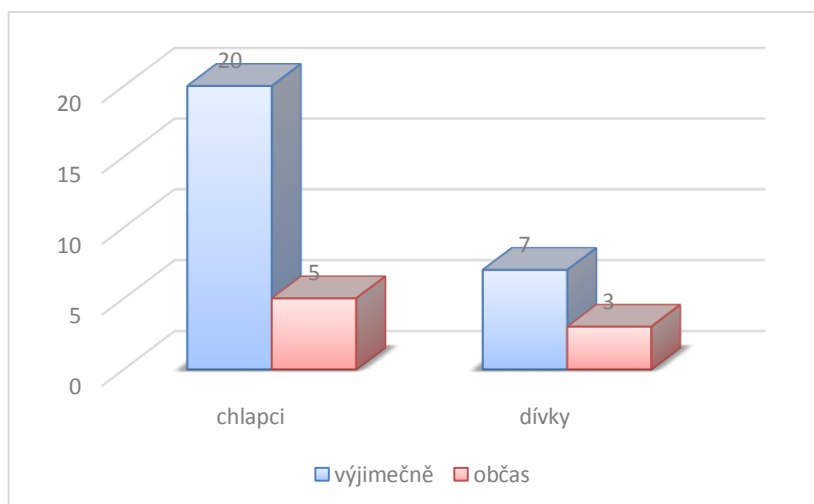

Zdroj⁷⁸

⁷⁸ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

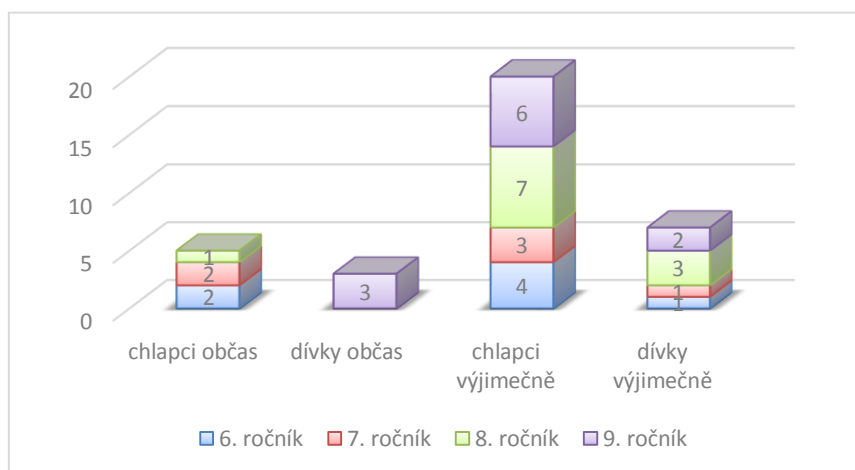
Na otázku, jak často se respondenti dopouštějí záškoláctví, uvedlo osm respondentů (5 chlapců a 3 dívky), že za školu chodí občas, 27 respondentů (20 chlapců a 7 dívek) uvedlo výjimečně záškoláctví a 140 respondentů uvedlo, že za školu nikdy nechodí.

Graf 13: Respondenti uvádějící záškoláctví

Zdroj⁷⁹

Graf 14: Výskyt záškoláctví v ročnících

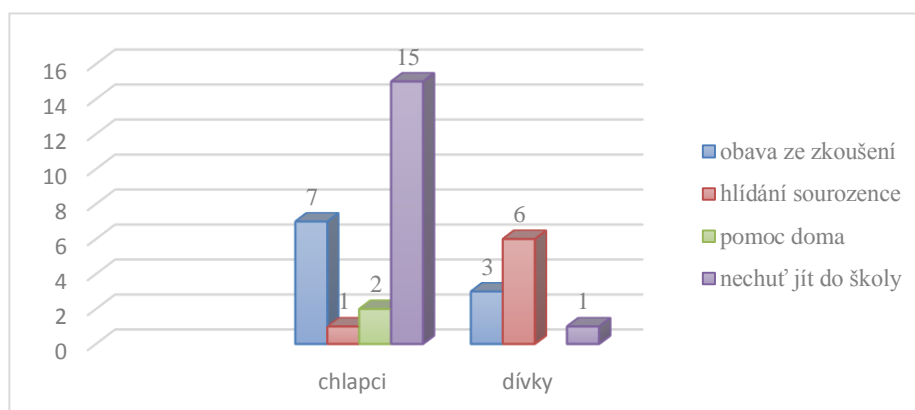
Zdroj⁸⁰

⁷⁹ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

⁸⁰ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Na dotaz, co bývá důvodem záškoláctví, 10 respondentů (7 chlapců a 3 děvčata) uvedlo obavu ze zkoušení nebo testu. 16 respondentů (15 chlapců a 1 dívka) uvedlo nechut' jít do školy a u 9 respondentů (3 chlapců a 6 dívek) byla důvodem pomoc doma nebo hlídání sourozence.

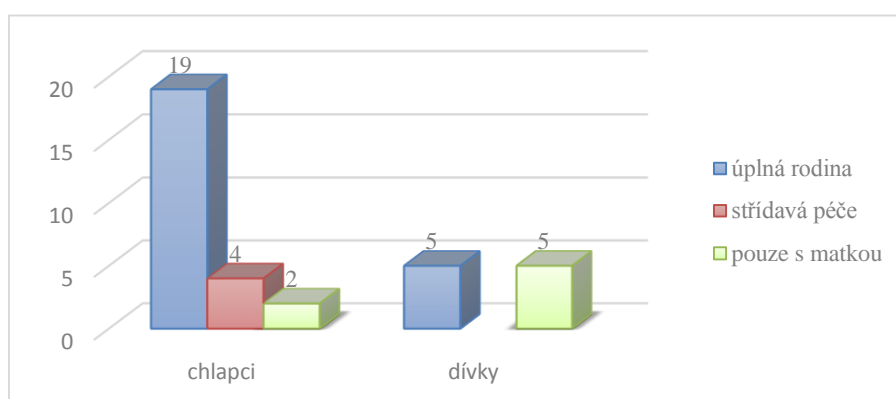
Graf 15: Důvody záškoláctví

Zdroj⁸¹

Z výsledků dotazníkového šetření je patrné, že 35 respondentů, kteří uvedli záškoláctví, žijí v úplné rodině, 4 respondenti žijí ve střídavé péči a 7 respondentů žije pouze s matkou.

Graf 16: Rodina záškoláků

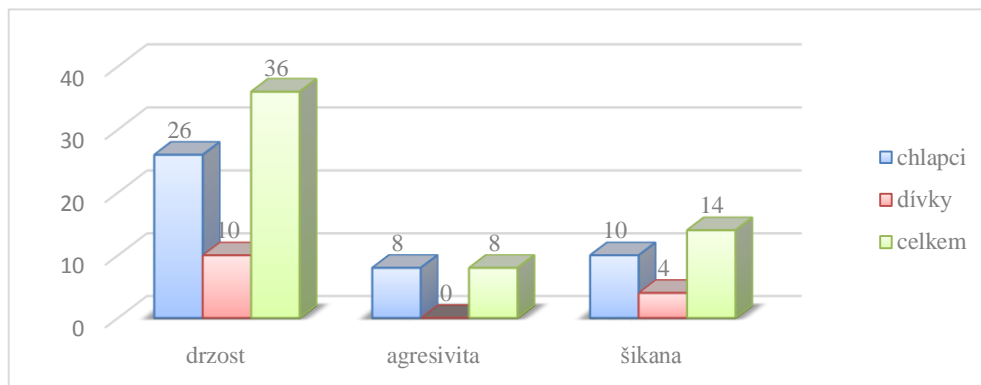
Zdroj⁸²

⁸¹ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

⁸² Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Na otázku týkající se kázeňských postihů za projevy drzosti, agresivity a šikany uvedlo 36 respondentů, že obdrželo postih za drzost (25 chlapců a 10 dívek), 8 chlapců uvedlo agresivitu a 14 respondentů (10 chlapců a 4 dívky) uvedlo šikanu.

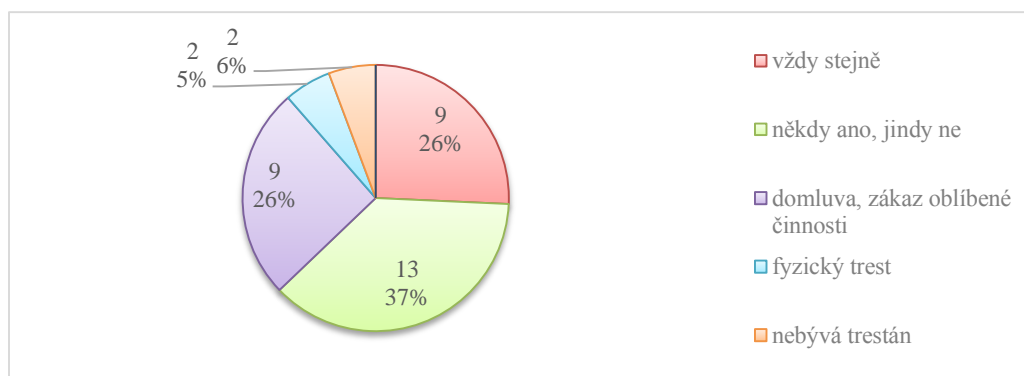
Graf 17: Počet žáků s projevy drzosti, agresivity a šikany

Zdroj⁸³

Na dotaz týkající se trestů za opakované přestupky, 9 respondentů uvádějících šikanu a agresivitu odpovědělo, že vždy bývají trestáni zákazem oblíbené činnosti nebo domluvou. 2 respondenti uvedli, že nebývají trestáni nikdy, 9 respondentů uvedlo, že jsou za stejné přestupky někdy trestáni a někdy ne. Dva chlapci uvedli, že rodič vždy uplatňuje trest fyzický.

Graf 18: Tresty používané rodiči za opakované přestupky

Zdroj⁸⁴

⁸³ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

⁸⁴ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

3.5 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

H1 Respondenti z neúplných rodin se větší měrou podílejí na záškoláctví než respondenti z rodin úplných.

Do hodnocení bylo zahrnuto 35 respondentů. Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že z celkového počtu respondentů, kteří uvedli záškoláctví, žije 24 v úplné rodině, čtyři respondenti uvedli střídavou péči a jeden respondent žije pouze s matkou

Hypotéza H1 tudíž nebyla šetřením potvrzena, jelikož 73 % žáků, kteří se podílejí na záškoláctví, pochází z rodin úplných.

H2 Projevy návykového chování se častěji vyskytují u respondentů, kteří nenavštěvují zájmový kroužek, než u respondentů, kteří ve volném čase zájmový kroužek navštěvují.

Do hodnocení projevů návykového chování bylo zahrnuto 113 respondentů. Z tohoto počtu zájmový kroužek nenavštěvuje 27 chlapců (48%) a 46 dívek (81%).

Hypotéza H2 byla tedy potvrzena pouze u dívek, ale nebyla potvrzena u chlapců.

H2.1 Závislost na mobilním telefonu se častěji projevuje u chlapců než u děvčat.

Celkem 31 respondentů (12 chlapců a 19 dívek) uvedlo, že chatováním a hraním her na mobilním telefonu tráví více, než tři hodiny denně.

Hypotéza H2.1 tudíž nebyla šetřením potvrzena. Větší část respondentů, kteří uvedli závislost na mobilním telefonu, tvořily dívky.

H3 O školní výsledky chlapců s rizikovým chováním se rodiče zajímají méně, než o školní výsledky dívek s rizikovým chováním.

O školní výsledky chlapců se zajímá 76 % rodičů pravidelně a 24 % rodičů občas.

U dívek se o školní výsledky zajímá 37 % rodičů pravidelně, 41 % rodičů občas, 11 % rodičů se zajímá výjimečně a 2 % rodičů se o výsledky svých dcer zcela nezajímají.

Hypotéza H3 nebyla šetřením potvrzena. Rodiče chlapců se na základě těchto výsledků zajímají o školní výsledky více.

H3.1 Mezi vzděláním rodičů a zájmem o školní výsledky je pozitivní vztah.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že pravidelně se o školní výsledky zajímají nejvíce rodiče s výučním listem (76%), dále vysokoškoláci (59%) a shodný zájem mají rodiče středoškoláci a rodiče se základním vzděláním (58%). Naopak žádný zájem neprojevuje 1 % rodičů – středoškoláků a 5 % rodičů se základním vzděláním.

Hypotéza H3.1 nebyla potvrzena. Majoritní část rodičů, kteří se o školní výsledky svých dětí zajímají pravidelně, tvořily na základě našeho průzkumu rodiče s výučním listem.

H4 Šikana a agresivní chování se projevuje častěji u respondentů, kteří jsou rodiči tělesně trestáni než u respondentů, jejichž rodiče fyzické tresty nepoužívají.

Z celkového počtu 22 respondentů uvedli dva chlapci, že rodič vždy uplatňuje trest fyzický. 20 respondentů je trestáno domluvou, zákazem oblíbené činnosti, případně uvedli, že nebývají trestáni vůbec.

Hypotéza H3.1 nebyla potvrzena. Na základě našich výsledků, je většina žáků projevujících šikanu a agresivní chování trestána domluvou či zákazem oblíbené činnosti.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit příčiny a nejčastější projevy rizikového chování v konkrétní základní škole a popsat míru vlivu rodinného prostředí na výskyt nežádoucího chování.

V teoretické části práce jsou uvedeny základní charakteristiky poruch chování a popsány jejich typy podle norem, které bývají porušovány. Práce se dále věnuje nejčastějším projevům neagresivního a agresivního chování – lhaní, podvádění, záškoláctví, agresivitě a šikaně. Při popisu faktorů ovlivňujících chování dětí se práce zaměřuje na vliv rodiny, výchovné styly, traumatické vlivy, vliv školy a vrstevnické skupiny.

Praktická část práce se věnuje kvantitativnímu šetření s důrazem na nejčastější důvody záškoláctví, a zda má úplnost rodiny souvislost s jeho výskytem. Šetření se dále zabývá otázkou souvislosti výskytu rizikového chování s volnočasovými aktivitami, vzděláním rodičů a mírou jejich zájmu o školní výsledky.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 316 z celkového počtu 340 žáků 2. stupně. Během ručního zpracování byly vyřazeny všechny dotazníky respondentů, kteří neuvedli žádné projevy rizikového chování. Z dotazníků, které tímto výběrovým kolem prošly, byl utvořen výběrový vzorek – soubor dotazníků 183 respondentů 2. stupně ZŠ, kteří rizikové chování uvedli. Následně byly z dotazníků získány potřebné informace, které byly převedeny do podoby grafů a využity k potvrzení či vyvrácení prvotních hypotéz této bakalářské práce.

Výsledky kvantitativního průzkumu v naší škole ukazují, že nejčastějším projevem rizikového chování je konzumace alkoholu. Většina oslovených uvedla výjimečnou konzumaci na rodinných oslavách, narozeninách, výročích, o Vánocích a na Silvestra, a to převážně za přítomnosti rodičů. Vzhledem k tomu, že jde o žáky do 15 let. S ohledem na růst spotřeby alkoholu zejména mezi mladistvými, by se tato problematika měla stát jednou z klíčových při vytváření preventivního programu školy.

Šetření dále ukazuje, že rizikové chování našich žáků přímo nesouvisí se vzděláním rodičů ani s jejich zájmem o školní výsledky.

Z výsledků je dále patrné, že záškoláctví uvádějí častěji respondenti z rodin úplných, než děti žijící pouze s matkou. Překvapivě, většina dětí s projevy rizikového chování tráví volný čas v zájmovém kroužku. Výsledky této práce také ukazují, že agresivní chování se projevuje i u dětí, jejichž rodiče nepoužívají tělesné tresty.

Skutečnost, že ani jedna z prvotních hypotéz nebyla tímto průzkumem potvrzena, poukazuje na to, jak důležitá je obezřetnost pedagogů při vyhledávání rizikového chování žáků a že zaměřování se pouze na určité rizikové skupiny není v tomto ohledu postačující. Proto je velmi důležitá spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů souvisejícími se vznikem a rozvojem rizikového chování žáků a poskytování poradenských služeb jednotlivým žákům a zákonným zástupcům přímo ve škole nebo doporučit návštěvu specializovaných školských zařízení.

Důležitou roli ve vývoji dítěte hraje vliv sociální skupiny, ve které dítě tráví nejvíce času – třídní a školní kolektiv a také osobnost učitele. Problémy s rizikovými žáky se projevují zejména ve třídách s žáky, kteří vyžadují zvýšenou péči a pozornost, a které se jim v dostatečné míře nedostává. Počty těchto dětí i dětí s rizikovým chováním v poslední době narůstají. Poruchy chování ovlivňují školní úspěšnost dětí, a proto je potřeba ve spolupráci s rodiči rizikovým žákům věnovat pozornost a včas poskytnout intervenci. Děti, které mají pro svůj špatný prospěch nedobré postavení ve třídě, bývají více ohroženy návykovými látkami. Soutěživá atmosféra a neúspěch ovlivňuje sebevědomí žáků. Rodiče i učitelé by si měli uvědomovat individuální možnosti každého jedince, znát jejich silné stránky a měli by dávat každému dítěti šanci zažít pocit úspěchu a tím upevňovat jejich sebevědomí.

My učitelé bychom neměli přehlížet jakékoliv porušování norem, ani náznaky agresivního a drzé chování. Neměli bychom tolerovat záškoláctví, přestože je často podporováno rodiči a neměli bychom přehlížet počáteční fáze šikany. Promptní zásah pedagoga může být totiž v mnoha případech velice důležitým krokem vedoucím k ovlivnění sociálního rozvoje dítěte, ať už se jedná o záškoláka, agresora či například oběť.

To, jak se děti chovají, je však nejen výsledek působení rodiny a školy, ale zejména celé společnosti. Arogance, xenofobní chování a porušování norem politických špiček, vulgarita, nadřazenost a tolerance ke kriminálnímu chování politiků zvyšuje míru tolerance k těmto jevům a bylo by naivní myslet si, že děti takové informace nevnímají. Děti by měly být vedeny doma i ve škole k tomu, že chování, které se neslučuje s normami společnosti, je ve společnosti nepřijatelné. Rodiče a učitelé by měli být dětem svým chováním a jednáním přirozeným vzorem. Bez aktivní pomoci rodičů tedy samotní učitelé mnoho nezmůžeme. Výukové ani výchovné problémy nelze řešit bez spolupráce s rodiči, proto je hlavním cílem naší školy úzká spolupráce s rodinou při odhalování a řešení rizikového chování žáků a zlepšování školní úspěšnosti dětí, nadále pokračovat ve vytváření a udržování pozitivního klimatu v jednotlivých třídách a v celé škole pořádáním projektových dnů, adaptačních pobytů, třídních brigád a školních výletů. Rodiče bývají o všech akcích i o realizaci primární prevence rizikového chování informováni prostřednictvím třídních důvěrníků na Radě rodičů, na třídních schůzkách, na stránkách školy nebo v rámci konzultačních hodin metodika prevence a výchovného poradce.

Veškerá zjištění tohoto průzkumu budou zahrnuta do evidence rizikového chování žáků zpracovávané školním metodikem prevence a poskytnuta všem třídním učitelům jako základ pro přípravu konkrétních intervencí, které by ve spolupráci s rodinou a třídním kolektivem měly přispět ke snižování rizik ve vývoji dětí. Škola plánuje využít zjištěné skutečnosti k aktualizaci minimálního preventivního programu školy a přípravě aktivit primární prevence ve škole, zejména v rámci výběrových bloků dlouhodobého preventivního programu Semiramis a besed s policií zaměřených přímo na konkrétní projevy.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. 306 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4248-9.

DVOŘÁČEK, Jiří. *Pedagogika pro učitele odborných předmětů*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005. 304 s. ISBN 80-245-0886-9.

DZÚROVÁ, Dagmar, ed. et al. *Zdravotně rizikové chování mládeže v Česku*. 1. vydání. Praha: Státní zdravotní ústav, 2015. 133 stran. ISBN 978-80-7071-343-3.

FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 218 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2781-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 255 s. ISBN 80-7178-513-X.

KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997. 127 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-123-1.

MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. 335 s. ISBN 80-7178-226-2.

NAVRÁTIL, Stanislav a MATTIOLI, Jan. *Problémové chování dětí a mládeže: [jak mu předcházet, jak ho eliminovat]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 120 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3672-3.

PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení*. 2., rozš. vyd. Praha: G plus G, 1999. 186 s. Zde a nyní. ISBN 80-86103-21-8.

ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. 95 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.

SKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 254 s. ISBN 978-80-7367-778-7.

SLOMEK, Zdeněk. *Etopedie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. 96 s. ISBN 978-80-86723-84-6.

TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování dětí: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 198 s. ISBN 80-7178-503-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. 815 s. ISBN 978-80-262-0696-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. 430 s. ISBN 80-246-1074-4.

Seznam použitých internetových zdrojů

POLICIE ČR. Šikana.[online]. © 2015 [cit. 2015-11-5].

Dostupné z:<http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>

MŠMT. Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT Č.j.: 21291/2010-28). [online]. © 2013-2015 [cit.2015-11-5].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Poměr respondentů s projevy/ bez projevů rizikového chování	36
Graf 2: Složení výběrového souboru – pohlaví respondentů	37
Graf 3: Složení výběrového souboru - ročníky	37
Graf 4: Nejčastější projevy rizikového chování respondentů	38
Graf 5: Návykové chování	39
Graf 6: Návykové chování v ročnících	40
Graf 7: Počet chlapců s projevy návykového chování navštěvujících zájmový kroužek	41
Graf 8: Počet dívek s projevy návykového chování navštěvujících zájmový kroužek	41
Graf 9: Zájem rodičů o školní výsledky	42
Graf 10: Zájem rodičů o školní výsledky - chlapci	43
Graf 11: Zájem rodičů o školní výsledky - dívky	43
Graf 12: Porovnání míry zájmu rodičů o školní výsledky s dosaženým vzděláním	44
Graf 13: Respondenti uvádějící záškoláctví	45
Graf 14: Výskyt záškoláctví v ročnících	45
Graf 15: Důvody záškoláctví	46
Graf 16: Rodina záškoláků	46
Graf 17: Počet žáků s projevy drzosti, agresivity a šikany	47
Graf 18: Tresty používané rodiči za opakované přestupky	47

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník.....	I
----------------------------------	----------

Příloha A - Dotazník

Milí žáci, obracím se na vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce. Dotazník je anonymní, veškeré informace jsou zcela důvěrné a poslouží pouze pro účely bakalářské práce.

Prosím vás o pečlivé přečtení otázek a pravdivé odpovědi. Zvolenou odpověď (případně více odpovědí) označte křížkem. Děkuji.

Věra Hrdinová.

1. jsem:

- holka
- kluk

2. navštěvuji:

- 6. ročník
- 7. ročník
- 8. ročník
- 9. ročník

3. bydlím:

- s oběma rodiči
- jen s matkou
- jen s otcem
- mám střídavou péči
- s prarodiči
- s jinou osobou (upřesni).....

4. vzdělání rodičů:

- základní
- vyučení
- středoškolské
- vysokoškolské
- nevím

5. rodiče jsou zaměstnaní:

- ano
- jeden z rodičů je nezaměstnaný
- ne, oba rodiče jsou nezaměstnaní

6. o mé výsledky ve škole se zajímají rodiče (zákonní zástupci):

- pravidelně
- občas
- výjimečně
- nikdy

7. s přípravou na písemné práce, s domácími úkoly mi pomáhá:

- matka
- otec
- sourozenec
- kamarád
- připravuji se sám
- nepřipravuji se

8. volný čas v týdnu a o víkendu trávím převážně:

- v zájmovém kroužku
  - sportovním
  - skautském
  - uměleckém
  - jiném (prosím, doplň).....
- s partou, kamarády
- sám na PC, mobilu, u televize
- s rodiči
- jinak (prosím, doplň).....

9. rodiče (zákonní zástupci) se o způsob trávení mého volného času zajímají:

- pravidelně
- občas
- výjimečně
- nikdy

10. na PC (mobilu) jsem denně:

- méně než 1 hodinu
- 1-3 hodiny
- více než 3 hodiny

11. na PC (mobilu) většinou:

- chatuji s kamarády
- hraji hry
- stahuji a sleduji filmy a seriály
- vyhledávám informace

12. za školu chodím:

- pravidelně
- občas
- výjimečně
- nikdy

13. důvodem mého záškoláctví bývá:

- obava z testu nebo zkoušení
- obava ze spolužáka
- hlídání sourozence
- pomoc doma
- nechut' jít do školy
- jiný (prosím, doplň).....

14. mé chování bylo za poslední 2 roky hodnoceno (prosím, zaškrtni):

	napomenutím třídního učitele			třídní důtkou			ředitelskou důtkou			sníženou známkou z chování		
	ne	jednou	opakovaně	ne	jednou	opakovaně	ne	jednou	opakovaně	ne	jednou	opakovaně
záškoláctví												
šikanu												
agresivitu												
drzost												

15. za opakované přestupky bývám doma trestán(a):

- zákazem oblíbené činnosti
- tělesným trestem
- domluvou
- jinak (upřesni).....
- vždy stejně
- někdy ano, jindy vůbec
- trestán(a) nikdy nebývám

16. záměrně neříkám pravdu – lžu:

- často
- občas
- výjimečně
- nikdy

17. stal/a jsem se svědkem šikany:

- v roli toho, komu bylo ubližováno, kdo byl zesměšňován, urážen
- v roli svědka, kdy se tak chovali kamarádi
- v roli toho, kdo ubližoval, urážel, zesměšňoval
- nikdy
- jednou
- opakovaně

18. kouřím:

- ne
- ano (pokud ano, upřesni):
  - denně
  - občas
  - výjimečně

19. mám zkušenosti s marihuanou:

- ne
- ano (pokud ano, upřesni):
  - pravidelně
  - občas
  - jednou

20. alkoholické nápoje konzumuji:

- pravidelně
- občas
- výjimečně
- nikdy

21. pokud ano, upřesni:

- pivo
- víno
- tvrdý alkohol
- míchané nápoje

22. kde konzumuji

- doma
- s kamarády
- jiná možnost (prosím, doplň).....

Děkuji ti za vyplnění dotazníku.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Věra Hrdinová

Obor: 7506R002 - Speciální pedagogika - vychovatelství (Bc. SPPGV)

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Příčiny a projevy rizikového chování žáků s poruchami chování na 2. stupni ZŠ

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 44

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů českých použitých zdrojů: 17

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 2

Vedoucí práce: PhDr. Alice Bosáková